

S kým proti fašismu?

Smysl našeho článku „Jednotná fronta svobody?“

byl ovšem v „Rudém právu“ znetvořen; vyšly tam dva články, nadepsané „Peroutka proti jednotné frontě“. Kde a jak se Peroutka proti jednotné frontě proti fašismu vyslovil, citováno ovšem nebylo, neboť to nalézt nelze. Čím tedy vystupuje Peroutka proti jednotné frontě? Zřejmě tím, že si dovoluje klást drzou otázku, čemu má tato fronta sloužit: zda posílení demokracie či jejímu povalení. Pan redaktor „Rudého práva“ je nespokojen; říká si: podivní lidé jacísi! řeklo se jim do jednotné fronty, tedy mají jít do jednotné fronty; ale oni, zajatci překonaného individualismu, se ještě ptají, k čemu.

Ale odpověď na tuto otázku, bohužel, nelze obejít. Jaký by mělo smysl budovat něco, co od začátku se bude zakládat na neupřímnosti? Snad má „Rudé právo“ dokonce pravdu. Snad my, vyptávající se, jaké cíle mají být uloženy protifašistické frontě od demokratů až ke komunistům, opravdu působíme proti jejímu vzniku. Komunistům je naprosto nemožno říci, že hlavním jejich cílem je povalení demokracie; rychle by byli vyvrženi ze svého hnutí, a také demokrati, ač jsou dosti důvěřiví a lehkomyšní, by do takové fronty nešli. Bylo by podivno, kdyby kladli tak velkou váhu na to, aby byli zařiznuti komunistickým místo fašistickým řečníkem.

My tedy snad vyptáváním skutečně rušíme. Ale což je nám dovoleno se nevyptávat? Můžeme být takoví zoufalci, abychom sedali do vlaku a neptali se, kam jede? Ať rádi nebo neradi, komunisté budou musit ukázat jízdní řád. Jede-li to i k cíli naší cesty, pojedeme, má-li to však jít do toho tunelu, do kterého tušíme, ovšem slezeme.

Dobré účty, páni komunisté, dělají dobré přátele, jak známo. Podle toho, jaké máte cíle, půjdete buď sami nebo i s jinými. Obrany proti fašismu jest nesmírně zapotřebí, ale demokracie v této zemi není ještě tak slabá, aby se musila dát podporovat někým, kdo i ji chce zahrdlit. Mezi komunismem a fašismem je spor jen o to, jak se má demokracie zapíchnout: zda zepředu či zezadu. Ani zástupcové prvního, ani zástupcové druhého způsobu nejsou vhodným spojením pro demokracii. Je to jen výběr mezi dvěma katy.

Ale to všechno je ostatně už dávno známo. Tato speciální debata vznikla jen proto, že mezi výzvami v „Levé frontě“ vyšlo Šaldovo ohnivě vyznání víry v svobodu. Ptali jsme se, má-li tento pojem svobody stát se základem jednotné fronty proti fašismu. Protože nemá, neodpovídá na to „Rudé právo“ přímo. Svobodu badání, myšlení a tvoření, již Šalda prohlašuje za nezbytnost, nemůže komunismu slibovat, nemá-li přestat být tím, čím je. Proto se o Šaldovu pojmu svobody nevyjadřuje, nýbrž obchází jej po špičkách. „Ano,“ praví, „my komunisté jsme bojov-

níky za svobodu. Za osvobození všech vykořisťovaných, za svobodu všech lidí v beztrždní společnosti, jež vznikne po definitivním odstranění všech zbytků vykořisťování.“ To znamená, že páni jsou pro svobodu, ale až asi za sto let; tato generace nechť si přihne z kalicha hořkosti! Ti lidé, co dnes žijí a se rodí, nechť už dožijí bez svobody! Neboť, pravda, co na nich záleží, jestliže jest nám dáno mysliti v celých epochách?

Aby se zase naše slova nemohla zkrucovati: my víme, že tato politická demokracie teprve musí být doplněna demokracií hospodářskou; my víme, že kapitalismus, který dosud vládne, vůbec nezasluhuje, aby byl nazván důstojným a normálním stavem lidstva: víme, že dosud jsou potlačováni a hanebně vykořisťováni, a že lidé budou musit mít daleko více skutečné svobody. Ale jak jíti do této budoucnosti? Tak, že zničíme, co zde už ze svobody bylo vytvořeno, nebo tak, že budeme její prvky opatrovat a dále rozvíjet? My věříme v pokrok smýšlení, který jednoho dne přivodí konec kapitalismu. Komunisté také věří jen v „jeden den“; ale toho dne podle nich zvítězí násilí a bude nutno v násilí dlouho pokračovat. Oni slibují zavésti svobodu prostředkem zničení svobody, jako jiní podivní teoretikové slibují odstranit války, bude-li jim dovoleno vésti ještě jen jednu válku, tu poslední, tu jejich.

„Tvrdíme,“ píše dále „Rudé právo“, „že nemůže být svobody pro velikou většinu lidstva tak dlouho, dokud trvá třídní společnost, dokud trvá kapitalistický řád.“ I velmi mnozí demokraté tvrdí buď totéž, nebo něco podobného; na př. celá sociální demokracie. Ale oni nepovažují stav aspoň politické demokracie za něco tak bezcenného, aby se smělo do toho opovrživě kopnout.

Jestliže svobody v této společnosti býti nemůže a jestliže politická demokracie za nic nestojí, proč tedy vlastně, páni komunisté, nyní křičíte, proč chcete dělat jednotnou frontu a proč vydáváte zvláštní čísla „Levé fronty“? Jestliže svobody není, tedy ovšem ji nemohl Hitler potlačit, a celý ten rozruch je zcela nepochopitelný. Jestliže svobody tak jako tak nebylo, nic se v Německu nestalo, a my i vy můžeme sedět klidně, protože nic neztrácíme. Kde nic není, ani čert nebere. Co vlastně to tedy Hitler potlačil, jestliže nikoliv svobodu? A proč vy se tak rozčilujete, když svobody stejně být nemůže?

Rozhořčení proti fašismu je jen tenkrát pochopitelné, jestliže se připustí, že byla jakási svoboda. Nebyla-li, pak šli Němci dříve pěšky a teď jdou za vozem, a je to jedno, a manifestů vydávat netřeba.

Na toto ovšem jen těžko najdete vytáčku. Řeknete, že svobody nebylo, a už nevysvětlíte, proč zvete i demokraty do fronty proti fašismu. Nebo připustíte, že nějaká svoboda byla, a vyrazíte tím půl dna ze sudu své teorie, a budete se musit zodpovídat před strážci čistoty komunistické ideologie.

Jednotnou frontu proti fašismu podaří se vám vytvořit jen tenkrát, jestliže se odhodláte přiznat dobro demokracie a ukážete, aspoň se svého stanoviska, že,

ačkoliv svoboda vôbec neexistuje, prece jen jest podstatný rozdiel medzi postavením komunisty v Československu a postavením komunisty nyní v Nemecku, asi tak veľký, jako medzi postavením komunisty u nás a sociálního demokrata v Rusku. Tento rozdiel jest právě tvořen tím, že někde demokracie existuje a někde nikoliv. Ale zda vůbec jste schopni snížit se aspoň k podmíněnému uznání výhod demokracie? Příliš jste již zvykli ji hanobit, a proto širokou frontu proti fašismu nevytvoříte. Budete proti němu bojovat tak, jako vaši soudruzi v Nemecku bojovali proti hitlerismu: jednu ránu do fašismu a dvě do demokracie. A jako oni budete myslit, že si počínáte výtečně a tím jediným způsobem, který před budoucností ob stojí. Jestliže vás demokracie nezachrání, přivedete to tam, kam němečtí komunisté. Je ve vaší činnosti velký nepoměr mezi slovy a výsledky. Slova, zajisté, ohromná. Na výsledky se podívejte do Nemecka.

„Rudé právo“ ovšem také odporuje naší teorii, že výsledky třetí Internacionály v západní Evropě jsou značně paradoxní, a že ona jeví se skoro jako generální ubytovatel fašismu. Prý říkáme: „Zvítězil-li v Nemecku Hitler, je to důkazem, že se proti fašismu nedá úspěšně bojovat.“ Je to falešné, jako tak mnoho z toho, co „Rudé právo“ říká o tom, co my říkáme. Kdyby proti fašismu nebylo možno úspěšně bojovat, pomýšleli bychom už na opuštění této země. Ale proti fašismu ovšem se dá bojovat. Tvrdíme jen, že nikoliv oslabováním demokracie. Podaří-li se komunismu demokracii podrýt a způsobit chaos, všude v západní Evropě vyjde z toho jako vítěz fašismus, nikoliv komunismus. To jest naše téze. Hodlá „Rudé právo“ tvrdit, že by v Nemecku bylo došlo k týmž výsledkům, kdyby tam sociální demokracie nebyla oslabena komunismem a kdyby v boji s ním nebvala už r. 1919 byla, podle svého mínění, nucena použít pomoci reakce?

Také není pravda, že tvrdíme: „zbankrotovala teorie, hlásající nesmiřitelný boj proti buržoasii“. Tvrdíme něco jiného: zbankrotovala teorie, hlásající nesmiřitelný boj proti buržoasii, demokracii a sociální demokracii zároveň. Zbankrotovalo vidění velkých očí. Komunistické hnutí neukázalo se žádnou zárukou tam, kde demokracie byla slabá. Právě v Nemecku byla slabá demokracie a silný, velmi silný komunismus. Co z toho? Selhání komunistické bojovnosti bylo žalostné. Kdyby, pane Gutmane, autore článků v „Rudém právu“, aspoň někde, aspoň v jediném místě byl komunismus proti Hitlerovi ukázal bojovnost, něco z toho, nač se po léta připravoval! Ale viděli jsme jen ovce, kladoucí krk pod nůž. Jak zde nemluvit o bankrotu? Pan Gutman nás ovšem chce přesvědčiti, že nyní, pod tak krutou diktaturou, budou komunisté bojovat statečněji a úspěšněji než dříve, když diktatury nebylo. Kdo je schopen tomu uvěřit?

Všechno záleželo na tom, jaká ideologie převládne v poválečné Evropě. Komunistická internacionála je první příčinou toho, že se rozmohla ideologie občanské války. Tak dlouho jí vyhrožovala, až se druzí na ni začali také připravovat. Její akce budily reakce. Tak dlouho učila spoléhat se jen na zbraně, až tomu druhému také naučila. Tak dlouho mluvila o nevyhnutelném boji, až to jiní vzali vážně, vážněji než ona. Pěstovala ideologii převratů. Patnáct let takto působila. Nyní

tedy, rozhlížíme-li se po výsledcích, vidíme: fašismus, fašismus, fašismus. To také není bankrot a blamáž? Neměli teorii každý konflikt přioštrovat? A co vyšlo z přioštrojení konfliktů? Oslabují obranu demokracie — toť vše. Kdyby komunistická teorie o znamenitosti přioštrování konfliktů měla pravdu, mohl by dnes vládnout Hitler?

Hitlerovci jsou jen učenlivými žáky komunistů. Lenin řekl: „Káci-li se les, lítají třísky.“ Goering říká: „Když se hobluje, padají hobliny.“ Jak výteční žáci! A jak předčili své učitele! Než toto slabé revolucionářství, které se nehne ve chvíli, jež rozhoduje na desítky let, je demokracie věru daleko spolehlivější ochranou.

Komunistická internacionála je odpovědná za onu ideologii občanské války a boje o moc, v němž „vše je dovoleno“. Kdyby této ideologie nebylo, nevzniklo by ani na druhé straně takové barbarství a taková chuť pustit se do boje o celou moc. Psychologie komunismu je matkou psychologie všech druhů fašismu. Ale někdo, kdo se ukáže tak slabým, má si rozmyslet začínat takovou hru. Mysleme na naše poměry. Kdo zde opravdu věří, že komunismus by byl schopen účinně čelit fašismu, když ani silný německý komunismus, mající pověst bojovnosti, nic nesvedl?

Ovšem že je třeba boje proti fašismu. Ale buďto bude mít ten boj za cíl demokracii, nebo se prohraje.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Duch středověku

Část barbarských násilností, jichž se dopouštějí němečtí vítězi na opozici, může být vyložena domnělým právem domnělé revoluce. Neboť při revolucích lítají třísky, jak říkávali Rusové. Jsou dobré duše, které se domnívají, že to mohlo být ještě horší.

Snad. Dosud bylo pozavíráno a pomučeno jen několik tisíc, ne-li desítek tisíc lidí. Nejsou to však jen ojedinelé výstřelky uniformované luzy, jež se dostala k moci a o níž vláda tvrdí, že nejedná vždy po jejích rozkazech, nejsou to jen tyto individuální akce, které vzbudily hrůzu. Svět zná mravní periferii, již se musí v popřevratových dobách popřítí ventilů. Co naplňuje svět odporem, nejsou tyto „případy“, nýbrž duch, který jest jejich podkladem a který jest netím více než „individuální akcí“. Je to duch středověku, jenž se organizuje v jednom z nejcivilisovanějších národů uprostřed Evropy. Němečtí vítězi organizují obranu proti „propagandě hrůzy“, která proti nim vznikla v celém světě. Ale tato obrana, a její oficiální odůvodnění jest největší „propagandou hrůzy“, jakou si možno myslit. Tato obrana vystavěla kolem Nemecka zeď mnohem vyšší než kdysi světová válka. Vítězní Němci přeceňují nervy civilisovaného světa. Tyto nervy nesnesou bez vnitřního otřesu myšlenkovou metodu, která z obrany proti „novinářským nepravdám“ staví vrstvu 800.000 lidí mimo zákon, vylučuje ji z hospodářské i kulturní souvislosti s moderním životem a zneuctivá ji prostředky, kterých si nesmělo kdysi dovolit ani Turecko. Místní pogromy carského Ruska byly hříčkou proti tomuto sadismu, povýšenému na národní ideu.

Ve způsobu akcí proti politické opozici a proti židům doznívá něco z ducha středověké inkvizice, z mystického fanatismu křížáckých válek a z procesů proti čarodějnicím. Došly nás spolehlivé zprávy, že úderníci nebíjí jen na dvorech svých kasáren zajatce. Oni je bíjí velmi často za zvuku válečných píšťal, bítice v bubny a zpívajíce při tom válečné národní písně. Nebíjí jich jen tak, obyčejně, nýbrž s jakýmsi liturgickým obrádem. Něco středověce mystického má situace, v níž svlékají odpůrce ze šatů a bot a vedou je v košilích a se zdvíženými rukama městem. Něco čarodějnického je v tom, že socialisté musí na malých městech skákat přes oheň, že musí

zpívať nacionalistické stranické písně a že synové jsou s oblibou týráni před otcí. Není náhoda, že si národně sociální strana vymyslela na židovské obchody žluté kolečko. To všechno je středověk, který takto jednal s kacíři. Bičování tu je, i sklon ke kacířským a kajícím rouchům. V zemi, jejíž technická civilizace je z nejvyšších.

Něco tajemného a kalného, pudově hlubokého a hrůzného provalilo se v tomto vítězném hnutí. To, z čeho západní svět již dávno pociťuje mrazení. Romantika, která moderní Němci samými již dávno byla označena za „germantiku“ a která lákala i děsila západního ducha, kdykoliv vešel ve styk s touto pudovou divokostí. Není náhoda, že myšlenkovou přípravou tohoto hnutí je romantická filosofie, že tento nacionalismus ideologicky vychází z odporu proti rozumu. Tato nacionalistická filosofie je přesvědčena, že lidský mozek již řekl, čeho potřeboval říci. Je třeba v člověku uvolnit pud a živočišnost. Rozumovost předpokládá svobodu, svoboda však neodpovídá německému národnímu duchu, který vždy potřeboval hierarchii a autoritu. Rozumářství — plod francouzského osvícenství — vede k demokracii, což je útvar neněmecký. Německý člověk nepotřebuje svobody a napětí volného intelektu, nýbrž aktivnosti, odhodlané tvrdosti a rozhodnosti. Německý člověk je voják. A tak jest toto hnutí bojem proti rozumovému pojetí světa. Jest to nápor proti humanismu a proti latinské civilizaci, proti logickému racionalistickému pojetí světa. Není náhoda, že se hakenkreuzlerství staví jak proti zednářství, plodu osvícenskému, tak proti humanismu, tradici to řecké a římské kultury, tak proti jesuitství, v němž doznívá prvek katolické organizace. Jako žádné jiné politické hnutí vrací se k prvkům živočišným, extatickým pohanským, ke kultu wotanovskému, k rasovému nadšení, k hlasům krve. Německo bylo dosud rozdvajeno. Část národa směřovala k zapětí Německa v okruh ducha západního a mezinárodního. Část pojila se k tomuto tradičnímu duchu temné, pohansky středověké civilizace válečné a válečnické, k metafysické nejasnosti a citové romantice, revoltující proti rozumu a humanitě, proti ideálům všesvětové vzdělanosti a vzdělanosti vůbec. Tento rozpor je v Německu stále živý, dosud spolu obě tendence bojují. Z tohoto rozporu plyne dávná dvojsmyslná německá situace v Evropě, vnitřní neklid a rozlomení Německa, nejhlubší kalná nejasnost, hrůza, kterou z Německa stále pociťuje západní svět; snad z něho plyne i část německé produktivnosti hudební a metafysické. V hakenkreuzlerství zvitězila živočišná, pudová, protirozumová a protihumanitní složka německé národní bytosti, která jest Evropě nepřátelská a která jest světu nebezpečím. Německá situace poslední doby potvrzuje geniální rozpoznání Masarykovo, že militaristické a válečné pojetí společnosti jest přírodním stavem, požadovaným Rousseauem, že je to touha romantiků po nerozumovém, animálním a vegetativním životě, že jest to návrat z pozitivní logičnosti k fetišismu, k barbarské vraždě a válce všech proti všem. Je to násilí vnitřně rozervané chorobné duše, unikající do rasového velikášství a nadčlovčeství, objektivisující svůj vlastní rozvrat útekem do násilnosti a vražd.

Nápadný jest i sexuální prvek této mužské panovačnosti. Celý vzdělaný svět koncipuje stát jako společenskou organizaci, vyrůstající z rodiny a nad rodinu. Jen filosofie hakenkreuzlerství ve svých teoretických — nejnadanějších předchůdcem hakenkreuzlerů jest filosof Hans Blüher — vykládá vznik státu z kasáren a mužských svazů, ze sublimovaného pudu mužské inverze. Tento výklad zmilitarizované společnosti je příznačný. Hakenkreuzlerští odstraňují již dnes ženu z veřejného života, vracejí ji k rodinnému krbu a k činnostem neveřejným. Ani to není náhoda uprostřed násilného dění, blížícího se sexuálnímu zvrácenosti, sádismu a rasovému sexuálnímu fetišismu, že mezi hakenkreuzlerskými vůdci je uznané velké procento mužů pohlavně invertovaných.

Vítězství hákového kříže — ani to není náhoda, že praporem hnutí jest mystické indické znamení — postavilo novou hranici mezi Německem a světem, vyloučilo však na čas z německého duševního okruhu onu civilizační složku, již se Německo stalo spolupracovníkem moderní světové kultury duchovní. Velký spisovatel Feuchtwanger vypočítal ve svém románu „Úspěch“, že z 28 německých spisovatelů, známých mimo hranice země, je 27 orientováno levě a 1 napravo. Vynikající dirigenti, kteří udržovali nadvládu německé reprodukční hudby ve světě, jsou z devadesáti procent židé a levičáci. Německá divadelní a filmová kultura, již ovládala Německo vedle Ruska svět, jest skoro cele vyloučena z německé tvorby. Židovská a levá účast v německé medicíně, právech, v obchodu, průmyslu i technice jest tak významnou složkou, že bez ní si je těžko představit oběh německých statků vědeckých i hospodářských. Hitle-

rovi se podařilo potlačit komunisty, ale zároveň i rozvrátit duchovní život v národě a ohrozit jeho hospodářské spojení se zahraničím. Jest nemyslitelné, že by područní a zhola nevýznamní představitelé duchovního života, kteří dnes ovládli situaci, mohli nahradit dílo dosavadních představitelů německé kultury. Jsou vážné obavy, že Hitler ještě dlouho zůstane u vlády, neboť není dohledně nikdo na obzoru, kdo by ho mohl mocensky vystřídat. Ale ještě větší jsou obavy, že vláda Hitlerova vedle vlády teroru bude i vládou vnitřního rozkladu, anarchie a úplné balkanisace, ne-li zprimitivnění a barbarisace vnitřního německého života. Neboť na dobrém pořádku vnitřním, nikoliv na násilí, všechno záleží v duševním životě národů.

J. Kodíček.

Vyděračství

To, co dělají v Německu hakenkrajeleři se židy za zřejmého souhlasu vlády, je vyděračství největšího stylu, jaké kdy bylo zaznamenáno v historii. Věc je přece naprosto jasná právně: židé jsou právě tak státními občany německými jako kdokoli jiný, vztažují se na ně právě tak základní články ústavy, na něž přísahal říšský prezident i vláda. Přesto jsou tyto základní články — nehledíme-li k primitivním pojmům lidskosti — porušovány nebrutálnějším způsobem jen proto, aby byl ostatní svět zastrašen a aby na něm bylo vydráno příznivé mínění o Německu. Je to ta nejpitomější politika, jakou si jen dovedeme představit. Ti, kdož zapomněli na léta 1914 až 1918, opět si obnovili tuto vzpomínku a všechna práce, která byla po třináct let vynakládána na očistění Němců z podezření krutosti a brutality, páchané v Belgii, je rázem zničena, neboť nemůže být pochyby, že lidé, kteří mohou dnes tak surově postupovat proti židům — vlastním spoluobčanům — neváhali postupovat ještě surověji proti skutečným nepřátelům se zbraní v ruce. Němci se domnívají, že celý svět ucouvne před jejich terorem, nikoli proto, že by se bál Němců, ale proto, že se mu zželi židů, kteří jsou jako psanci vydáni doslova na pospas hladu a záhubě. Německo nechce, aby se psala pravda o německých poměrech. Ale to, co udělalo, je nejméně s to vyvolat náladu Německu příznivou. Zde přestává všechna diplomacie, zde musí zůstat stranou ohledy na mezinárodní formy zdvořilosti, zde musí promluvit uražené lidstvo a jeho svědomí. Německo zasadilo lidské důstojnosti ve tvář políček. Možná, že jsou lidé a národy, které se dají políčekovat. Nechtěli bychom, abychom k nim my také patřili. Dovedeme si vážit jen toho, kdo dovede ránu vrátit. Na německý čin je možno odpovědět jen hlubokým opovržením, které z nás nemůže a nesmí vymizet, dokud neuvidíme upřímnou lítost.

Hd.

Zákulisí rozhlasu

U krajského soudu v Praze projednával se případ, kterého by si měla důkladně všimnouti politika. Je tu žalován pro přečin zákona o úplatkářství odborový rada min. obchodu dr. David, který za zprostředkování návštěvy zástupce firmy Siemens & Halske (která pak dostala velkou dodávku) u tehdejšího ministra dra Noska dostal 50.000 Kč. Obžalovaný nepopírá, že těch 50.000 Kč přijal; přiznává, že přijal i dalších 100.000 Kč; obhajoba staví na tom, že to nebyly peníze za zprostředkování návštěvy u ministra, ale že jde o provisi za zprostředkování prodeje přeloučské radiotovárny „Zenith“ firmě Siemens & Halske. — To je asi obsah případu, jak se jím zabýval a ještě bude zabývat soud.

Případ přeloučské radiotovárny „Zenith“ je starý několik let. Byl to podnik, na kterém byla interesována lidová strana, resp. její hospodářské instituce. Továrně se nedařilo, a v té době vystupuje na scénu firma Siemens & Halske, která zachraňuje „Zenith“ a v téže době dostává státní dodávky. Na lidovou stranu bylo tehdy apelováno, aby věc vyložila; lidová strana však mlčela. Nyní soudní líčení u krajského soudu v Praze ukazuje, že věc nebyla tak jednoduchá. Ani nejzámožnější firma nedá 150.000 Kč jen tak, darem.

Tato věc je zralá pro úspornou a kontrolní komisi. Ta má v rukou, aby objasnila tuto kapitolu o vývoji našeho radio-průmyslu. Důvodů tu je víc než dosti. Vystupuje tu úředník ministerstva obchodu, je tu jmenována lidová strana, je tu jmenován její bývalý ministr, je tu jmenována firma, která měla a má velké státní dodávky.

V. G.

Oni vystupují . . .

Pod Braniborskou branou se opět páli prapory. Při vypuknutí světové války byl vůdce francouzských socialistů Jaurès zastřelen. Téměř v týž den spálili vůdčové německé sociální demokracie rudé prapory pod Braniborskou branou. Německá

sociální demokracie byla nyní hakenkrajelery přimáčknuta k zemi, přitisknuta botou a bylo jí plivnuto do tváře. Jak na to reagovala, praví tento telegram z 30. března: „Představenstvo socialistické dělnické internacionály v Paříži přijalo resoluci, ve které odsuzuje poměry v Německu. Vůdce sociálně demokratické strany v Německu Otto Wels zaslal proto dnes dopoledne do Curychu tento telegram: Usnesení, které bylo přijato představenstvem socialistické dělnické internacionály bez pozvání a účasti německých zástupců mne nutí, abych z představenstva socialistické dělnické internacionály vystoupil.“ — Naprosto nezáleží na tom, byli-li k tomuto kroku zterrorisováni. Chápeme sice celou hrůzu teroru a docela cizí je nám jakékoli nafouknuté hrdinství, leč přesto se domníváme, že jsou okamžiky, kdy je možné jen jediné východisko. Kdyby se byl Jan Hus nedal upálit, nebyl by nám pravděpodobně tím, čím nám právě je.

Hd.

politika

Richard Weiner:

Naše spojenecká politika

II.

Vyžil se francouzský blok?

Nač by sloužilo běhat dokolečka? Budiž, francouzský blok byl po jistou dobu nezbytným bezpečnostním opatřením, cenným ustalujícím činitelem v původním poválečném zmatku, byl dobrý jako tlumidlo prvních rozjitřených a slepých reakcí poražených, jež umožnilo jistým nově nabytým skutečností a jistým nově uplatněným zásadám, které jsou možná tím nejtrvalejším, snad tím jedinečně trvalým, ale za to nejčinnějším válečným ziskem, aby se ustálily, vnikly do vědomí, budiž, francouzský blok byl po jistou dobu nezbytným, ale jsme přesvědčeni, že „předřel“, že jeho lhůta vypršela Locarnem a že nebýt tohoto promeškání, byla by dnes organizace světa dospěla dál. Na úkor Francie?

Podívejme se poslední otázkou: co sklízí Francie z tohoto svého mocenského postavení? Jaký prospěch má z toho, že — jak se co chvíle familiérně říká — „je přece jen, nemyslíte?, nejmocnější zemí na světě“? Je její vliv na postupu? Mítí vliv — to není žádná abstrakce, a zejména to neznamená „udržovat v respektu“. Vliv projevuje se nesčíslným a všerůzným, samočinným vnikáním vlastního klimatu do klimatu jinorodých. Mají Francouzové pocit, že tento jejich vliv roste? Nečteme naopak ve francouzských listech den co den nové a nové stesky do zneuznání pravé francouzské tvářnosti, do úbytku francouzské „přesence“, do nedoceňování francouzské tvorby a práce? Vyhýbal jsem se až dotud citátům; jak však odolat onomu, který následuje, jestliže mi padl na oči zrovna co toto píše? Je to výňatek z reportáže o cestě Portugalskem, uveřejňované francouzským novinářem Roger Vaillandem v rozšířeném večerníku Paris-Soir:

Zbývá otázka, co odvozovat ze skutečnosti, že francouzská civilizace má převahu právě v takových zemích, jejichž význam ve světě buď je nevelký, buď upadl, a kde se následkem příliš těsného společenství s exotickými národy pojmá aspoň v zámožnějších třídách život trochu příliš povrchně.

Nedostatečná propaganda? Příliš dobrá, potměšilá protipropaganda? Ale což není Francie mocná? Či že by příliš jasně, příliš kultivovaně poněti o vlastní moci bylo zároveň už překážkou jejího využití?

Opatrovat moc — nebo něco jiného?

Ale opravdu-li je vše tak beznadějně? Opravdu-li je jediným dotud výsledkem války to, že „moc“ přešla z jednoho

tábora do druhého, kde ji třeba opatrovat, neměla-li válka být „pro kočku“? Opatrovat moc? Jak jinak než mocí? Má to být trvalým lidským zaměstnáním? A jestli ano, kdo vlastně prohrál, kdo vyhrál? Nově nabyté skutečnosti, nově uplatněné zásady, které se ustálily, vnikly do myslí a byly jimi přijaty? Tot definitivní rozkotání habsburské monarchie; toť maďarské rozřehnutí s ideou velkého Maďarska; toť nepochybné uznání neporušitelnosti hranic našich „historických“ zemí (uznání, jehož absolutností mohl by otrásti jen náš vlastní nerozum), uznání zejména právě také Německem; toť — abych užil výrazu, jehož užil kdesi Drieu La Rochelle — skutečnost, že „Československo je už příliš tuhým soustem“ než aby kdo kdy ještě třeba jen snil, že by je snad ztrávil, a že tomu tak stejně i stran Polska, Jugoslavie a zvětšeného Rumunska; toť především existence čehosi, čeho do války nebylo, existence mezinárodního, či aspoň evropského svědomí, mravní kontroly, před jejíž výtkou — říkejte si co říkejte — zaváhá, a nejen zaváhá, i ten nejdřevější záusk. — To se mi vesměs zdají být účinné statky a zvýšení jejich účinnosti stojí, myslím, za několik set hektarů. A jak lépe zvýšit jejich oficienci, ne-li přispěním k tomu, aby ono „svědomí“, aby ona „mravní kontrola“ byly poválečným „stavem“ uspokojeny co nejvíce? Co proti tomu váží případná oběť, požadovaná nikoliv po podstatě státu, nýbrž po národním egoismu a krátkozraccé chápané „prestíží“? Neboť troufá si snad někdo tvrdit, že se onoho maxima už dosáhlo?

Jestli však o existenci těchto statků důsledně pochybujeme, jestli trváme, že po válce jako před válkou se Německo (anebo Maďarsko) „ani ničemu nepřiúčilo, ani nic nezapomnělo“, pak přestaňme mluvit o mírových défaitistech a ještě lépe ukažme na sebe, jestli o nich mluvíme.

Neboť mnozí lidé pokládají za mírového défaitistu naopak člověka, který v existenci těchto statků věří a míní, že jsou příliš cenné než aby se revise mírových smluv odpírala důsledně i stran oněch částí, jejichž revisí by podstatný dosah mírových smluv a Paktu Společnosti národů jen získal.

Velkým protirevisním argumentem je však tento: — Jestli začneme revidovat, kde se zastavíme? Podáme-li prst, půjde celá ruka. —

Obejdeme tedy novou Evropu a ohledejme

„revidovatelná“ území.

Alsasko-Lotrinsko. Locarnskou smlouvou garantuje Německo západní francouzské hranice. Že to jsou jen slova?

Eupen-Malmédy. Nevím, která velkolepá státnická myšlenka vedla k odtržení tohoto kraje. Ale myslíte opravdu, že jsou Eupen-Malmédy nebezpečnějším místem než Severní Šlesvicko, které bylo Dánsku téměř vnučeno? (Viz nedobrovolné přiznání této skutečnosti v nedávno vydané knížce pí de Coussage, redaktorky Journal des Débats.)

Saarské území. Plebiscit, a bohdá upřímný plebiscit. — Plebiscitní prakse byla hodně pomlouvána. Myslím naopak, že zkušenosti s plebiscity patří k nejoprávněnějším nadějím také do budoucna: územní jízvy, vzniklé plebiscity, zahojily se téměř vesměs, ale ovšem jen tam, kde plebiscitní výsledek nebyl interpretován tak — řekněme tak barokně — jako v Horním Slezsku.

Hlučínsko...

Hranice polsko-německé. Tento článek není článkem o polsko-německých hranicích. Nemohu se tedy pouštět do rozboru argumentů pro a proti revisi. Ale tento článek nicméně vyžaduje, abych zaujal stanovisko. Stačí, poukáži-li na příslušný článek Peroutkův. Vychází-li tento článek v Přítomnosti, tedy proto, že mám zato, jako Pe-

routka, že gdánský koridor je obludná věc, a právě že je tak obludná, je také tak virulentní. Je otázka, lze-li se v dohledné době nadít, že se jřitřivost tohoto bodu zmírní. Netřeba snad vykládat, proč že by se zmírnila n e s m í r n ě, kdyby Francie projevila stran koridoru desinterese, nebo snad oficielně, nýbrž de facto, svým všeobecným postojem, notorickým nezájmem obecnstva a pod. Francouzské veřejné mínění vyvíjí se v této příčině rychle, a kdyby dnes došlo k referendu o otázce, má-li Francie vést válku k vůli zachování koridoru, byl by výsledek sotva jiný než negativní. Ale zjevné stanovisko bude velmi jednoznačné „pro koridor“ tak dlouho, dokud dnešní vůdčí personál politický, diplomatický a byrokratický nebude vystrídán, či aspoň značnější měrou neprořídne. Cítím velmi dobře, že bych to, co jsem právě napsal, měl rozvést, že to není příliš jasné. Obávám se však, že bych tím tento stejně už dlouhý článek ještě značně prodloužil. Chci říci, že se s nástupem dospívajících pokolení, resp. s prořidnutím pokolení dotud vůdčích — t. j. asi do sedmi, do deseti let — francouzské „mezinárodní podnebí“ podstatně změní, že se úzkostlivá vztahovačnost francouzského obecného postoje vstřebá, konkrétně řečeno: že na př. atavistický sklon k aliancím přestane být jednou z hlavních starostí francouzské diplomacie, a to organicky jaksí, tedy ne jen proto, že se „poměry“ do té doby snad změnily. Dotud třeba však počítat s tím, že koridor zůstane ještě hezkou řadu let také věcí francouzskou, aspoň oficielně.

Jsem-li pro revisi polsko-německých hranic, nemůže mi být lhostejná skutečnost, že náš stát je členem systému, z jehož hlavních raison d'être, a brzo snad už jen jedinou raison d'être je znemožnění revise oněch hranic. Dejme tomu, že také my, kdo souhlasíme s Peroutkou, pokládáme postavení ČSR. vzhledem k francouzskému bloku za věc danou, přičtenou, zatím neměnnou. Tím naléhavější pro nás otázka, nelze-li nám snad přes to přese vše něco podniknout, čím nebezpečnou povahu polsko-německého problému zmírnit, tak na příklad pokusem o vyhlazení některých jiných ohnisků nebo zase přispěním k situaci, v níž by eventualita všeobecného případného válečného konfliktu pro polské hranice byla ne-li vyloučena, tedy aspoň přestala být nevyhnutelnou. Znáám dobře dogma o nemožnosti lokalizace válečných konfliktů v moderním světě, ale dokud se neprokáže, budu raději optimisticky o jeho absolutní platnosti pochybovat. A ono ještě prokázáno nebylo. Poslední světová válka tím důkazem nebyla, neboť byla právě naopak válkou světa včerejšího, a nad to světa, který ještě nevěděl . . . Čímž ovšem není ani zdaleka ještě řečeno, že organisovat mír je prací zbytečnou nebo marnou.

Ať tak či tak, vězí-li v polsko-německých hranicích tak velké nebezpečí pro všechny a nelze-li ho zatím vymýt, snad že by bylo možné ho do jisté míry obchvátit, a tím lokalizovat?

Namítne se, že francouzský blok není jen ručitelem za západní polské hranice, nýbrž že kryje kromě toho (a mimo jiné) také Jugoslavii vůči italským nárokům na Dalmácii, a Malou dohodu vůči Maďarsku.

Na to lze odpovědět za procházky a po procházce revidovatelnými územími, které jsme ještě nedokončili.

Již ní T y r o l s k o. Věc, na níž nemá francouzský blok ani přímého vlivu, ani přímého zájmu. Italsko-německé vztahy jsou přes zabrané území zatím spíše dobré. Zůstanou-li jimi nadále, tím lépe. Ne-li, tím hůř pro Itálii a pro Německo, ale sotva však pro koho jiného.

D a l m á c i e. Před několika týdny slyšeli jsme z velmi autoritativních úst toto: — Itálie by šla na Jugoslavii leda v případě všeobecné války, ale jinak ne. — Tím naléhavější je zredukovat na minimum ohniska všeobecné války.

A n s c h l u s s. Neznám opravdové city oněch odloučených snoubenců. Touží-li po sezdaní opravdu, pochybuji, že se mu dá trvale zabránit. Stejně však pochybuji, že je jejich sňatek přede dveřmi. K u s p o ř á d á n í Evropy může za jistých okolností přes zdání dojít nepoměrně dřív, a v uspořádané Evropě nabude eventualita Anschlussu tvárnosti podstatně jiné. A tím se dostáváme po zastávce

n a B a l k á n ě, kde mezistátní styky půjdou či nepůjdou, tak jak půjdou či nepůjdou mimo Balkán (do války tomu bylo spíše naopak), k

m a ě a r s k ý m h r a n i c í m. Problém maďarských hranic poskytuje nám a druhým státům Malé dohody příležitost dobrat se tří výsledků, z nichž žádný by jejich obecnou situaci neohrozil nebo byl na újmu jejich životních orgánů. Naskytuje se jim příležitost napravit křivdu — stala-li se — utrpenou etnickým maďarským národem; ztláčit mezinárodní nebezpečí vyplývající z jiných křivd, a to i tehdy, kdyby se druhým stranám nedostávalo zatím vůle napravit je; poskytnout Evropě cosi jako vzor, jak luštit jiné obdobné otázky, což neznamená nic míň než vzor metod, kudy k opravdové mezinárodní spolupráci, a snad k federativnímu zřízení, tomu ideálu. Stačí vlastně odhodlání přestat dělat hluchého.

Pravím, odčinit křivdu, jestli se — jak Maďaři tvrdí — nějaká stala. Je jen jedna křivda, která se Maďarům mohla stát, a jen jedna, pro niž by dnešní, a tím více příští stav evropského svědomí měl pochopení, a tato okolnost je významná, neboť kromě ní nezbyvá Maďarsku nic jiného a nadobro a navždy, než vzdát se naděje, že by se jeho steskům napříště jen třeba naslouchalo: to znamená mravní odzbrojení v neúčinnější své podobě. Touto křivdou mohla by být existence s o u v í s l ý c h, ryze nebo z velké většiny maďarských pásem nebo pásma na maďarském pomezí malodohodových států. Proti této křivdě nelze uplatnit žádný platný argument, a nejméně argument strategických hranic, který je humbugem a bude jím čím dál tím víc. Platí-li kde národnostní argument, tedy platí na tomto pomezí, protože zde nemůže ani jeho maximální uplatnění mít za následek nějaké opravdové okleštění s druhé strany — okleštěné hospodářství, okleštěnou suverenitu, okleštěnou geografickou logiku atp. — natož, byť jen přibližně takovou obcludnost, jakou mělo maximální uplatnění národnostního principu v případě polského koridoru: neboť uplatňování národnostního principu má jen jednu hranici, ale zato hranici, která by měla být prohlášena mezinárodně za nepřekročitelnou, to jest tu, za níž počíná právě bludnost zeměpisná, logická atd.

Dá se rozsah této na maďarském národu spáchané křivdy zjistit? V Československu nepochybně díky neméně nepochybně spolehlivým volebním výkazům. Dá se stejně nepochybně zjistit v Rumunsku a Jugoslavii? Tamní volby mají ovšem jistou pověst. Ale to nemůže být omluvou, tím méně záminkou, říkat „vyloučeno“. — Nestavme se, jako bychom nevěděli: o tom, že by se stran maďarských hranic něco dělat „mohlo“, vyslovila se už řada ne právě politických diletantů také u nás, a to víc či méně jednoznačně. Dělo-li se to skoro napořád soukromě nebo nejvýše v nejasných nářázkách a s odkazy do budoucna, není to žádným svědectvím proti praktické neproveditelnosti nebo pro politickou neoprotunitu oněch námětů, nýbrž mnohem spíše jen svědectvím o rozsahu, kterého nabyla během let nacionalistická demagogie — na všech stranách. Nuže, řekne-li někdo, že by se něco dělat „mohlo“, smím předpokládat, že si odpověděl také už na otázku stran metody, principu, míry a praxe, a to, co tady píší, není nic jiného než náčrtem jedné z možných metod, měř a praxí. To, oč jde, zejména, je, aby se vyšlo z přítmí, aby se lidé znali k svému přesvědčení veřejně a snažili se o jeho uplatnění: o uplatnění revise, a nikoliv nějaké re-

visní komedie. Mnozí z oněch více méně stýdlavých revisionistů říkají: — Proč ne, ale ústupky je n Maďarsku demokratickému. —

Nuže, gesto, že jsme ochotni o revisi mluvit, či prostě jen vzdání se postoje nedoslýchavých . . . to by byl kapitální nepřímý příspěvek k demokracii Maďarska: neboť rozumí se samo sebou, že by se takto zjištěná „revidovatelná“ území vyslovila o své definitivní příslušnosti sama, plebiscitem. Myslíte, že by vyhlídka na tento plebiscit neuspěla v Maďarsku jistý politický vývoj atp.?

Co může namítat Francie, která patronuje podnik středoevropské solidarity? Co může namítat Itálie, protektor Maďarska? Co kdokoliv, aniž tím sňal masku? A kdo by si dnes troufal v této příčině sejmut j? Není-li co odčinit, co riskujeme nabídkou důkazu, jehož přesvědčivost je věrojatná? A jestli se křivda stala, co znamená náš územní ústupek vedle bezprostředních a zejména dalších kladných následků tohoto odhodlání? Uklidnění v jádru střední Evropy šířilo by se vždy většími kruhy. Nemluvíme o bezprostředním ohlasu v nejchoulostivějším územním problému, v problému polsko-německém; řekněme dokonce, že by zůstal zatím i nadále tam, kde jest, totiž na mrtvém bodu; oč však by se zmenšila jeho „nakažlivost“! Každým způsobem by se otázka, je-li nám či nic zasáhnout do případného konfliktu k vůli koridoru (a záleží nám na něm tolik?), stala otázkou naší úvahy, kterou nyní není: a do jaké míry, bohužel, jí dneska n e n í ! Nebylo by toto poznání počátkem moudrosti i tam? Neusnadnil by se tak compensační kompromis mezi Německem, které by takto pozbylo naděje v možné a nevyočitatelné středoevropské reakce, rozpoutané baltským konfliktem, a Polskem, které by tím bylo nuceno rozžehnat se aspoň s jedním, a nikoliv nejmenším, ašsi nepřímým svým spojencem: s maďarskou iredentou?

Válku bylo lze skončit několikerym způsobem: takovým zdeptáním poražených, že by si aspoň padesát let nezatroutali ani hlasitého protestu. To se nestalo. Nebo zase mírem tak naprosto spravedlivým, že by každý protest proti němu samočinně jaksi zapadl. To se také nestalo, a jak také mohlo dojít k neuskutečnitelnému ideálu? Posléze bylo lze skončit válku mírem dobrým relativně, a já neříkám, že se tak nestalo. Na základě tohoto míru mohla žít Evropa dlouho klidně, ale jen za jedné podmínky: že se těm, kteří „brali“, podaří, nepravím, přesvědčit poražené, nýbrž je izolovat, t. j. přesvědčit aspoň světové veřejné mínění (kromě poražených), že nedostatky mírových smluv znamenají vedle jejich předností málo. Ptám se vás, jestli se to podařilo. Na nedostatky nejen se nepozapomnělo, nýbrž právě naopak, čím dál tím se ozývají hlasitější a četnější hlasy revisionistické, a nikoliv jen na straně poražených. To je zlé, řekněme dokonce, že to svědčí o jakési zvrácenosti dnešního světa, ale je to fakt, který se nedá oddisputovat, a jenž bobtná už příliš dlouho, pravidelně a jednoznačně, než že by se dalo doufat v jeho vstřebání. Proti této stále mohutnější vlně se postavila přehrada, francouzský blok, který říká: — Ani my netvrdíme, že tento mír je tím nejlepším mírem v nejlepším ze všech světů. Ale jsme přesvědčeni, že pohnulo-li by se i jen kamínkem, sesune se všechno, i to nejlepší. A právě proto, že jsme o tom přesvědčeni, trváme na tom, že se na mírové smlouvy nesmí ani sáhnout. — A vskutku, postoj francouzského bloku jest postojem někoho, kdo nedá na mírové smlouvy ani sáhnout.

Tvrdit, že tento blok vede takovou řeč proto, že baží po hegemonii, není o nic méně nespravedlivé a hříšné než to, co se namnoze tvrdívá o revisionistech, kteří jsou vesměs „nepřáteli Francie“, „germanofily“, a nesní o ničem jiném než o „chambardement“.

Ve skutečnosti je to tak, že revisionisté, vidouce, kam se světová veřejnost bere, čím dál tím hustěji, myslí, že tvrzení, jako by revise musila vést nevyhnutelně k válce, je konec konců jen tvrzením; myslí dále, že společnost, jejíž reorganizační ctížádost je jinak tak veliká, nemá práva zoufat nad podnikem méně náročným, totiž nad pokusem o organizaci opatření proti tomu, aby případná revise jistých křiklavostí (a viděli jsme, že jich není nespočet, že dokonce ani revisionistických nároků není tolik, jak se tvrdívá) se ve všeobecné „chambardement“ nezvrhla; myslí pouze, že by principiální svolení k takto garantované revisi bylo konec konců tím nejlepším prostředkem, jak přimět případné opravdové imperialistické a dobovačné zálsky k sejmutí masky, vystavit je obecnému pohrdání a tím je paralyzovat. Nebot. revisionisté nejsou défaitisty, a věří v existenci jistých, mírem nadobro dobytých statků (o nichž jsme mluvili svrchu) a v jejich účinnost.

To, čeho je třeba, je účinný skutek, a myslíme, že za daného stavu věcí není na vybranou: oním skutkem může být buď vzdát se intransigentního stanoviska stran garantované revise (to na straně vítězů), buď resignace, to je skutek pokory (na straně poražených). O tom, komu je skutek psychologicky snadnější, nemůže být sporu.

Jinak se dostaneme zvolna do onoho rozpoložení, které — kdo ví — nemá-li největší podíl na válce minulé; rozpoložení, které lze formulovat jednou z oněch paradoxálních myšlenek, jichž je ostatně lidské nitro tuze dobře schopno: — Vše spíše než válku, ale toto rozmatávání gordického uzlu leze na nervy . . .

Není nejmenší pochyby, že bychom v této válce Německo rozdrtili. Dobyli bychom skvělého vítězství, ale ne pro francouzskou, anglickou atd. demokracii, ne pro československou demokratickou republiku.

O. Weisl:

Katastrofa německého socialismu

O nedostatku politické prozíravosti.

V boji proti fašistické reakci se německým socialistům od samého začátku mstí špatné hodnocení situace. Zatím co pravicové německé strany docela nezakryté několik měsíců smlouvaly jednotnou frontu, levicové strany, jako by to nepozorovaly, oslabovaly se tu neustálými a nešetrnými boji mezi sebou. A zatím co mezi německými pravicovými stranami k jednotné frontě už dávno došlo, vůdcové německých socialistických stran byli teprve v onom smlouvavém stadiu, jako by jim nebylo jasno, že každým dnem, který ztrácejí, ztratili též kus půdy pod sebou, na jejímž základě snad bylo možno kontrarevoluci zadržet, když už byla ztracena možnost ji odvrátit.

Ti, kdož sledují či dokonce prožívají vývoj událostí v Německu, zvykli si už na překvapení. Přesto skutečnost, že došední držitelé moci se veškerých svých mocenských prostředků vzdali skoro bez odporu, je pro všechny něčím docela neočekávaným. Měli jsme příležitost pozorovati, že to překvapilo dokonce mnohé z německých vedoucích komunistů, třebaže tento nedostatek politické prozíravosti dělá za nynějších okolností právě u komunistů nejhorší dojem, uvážíme-li, že jde o stranu, která ještě před velice krátkým časem hlásala: „Raději Hitlera než sociální demokracii!“; která touto taktikou Hitlerův vzestup nemálo urychlila — jež však nyní dokazuje, že na mezičase, které před příchodem druhé části hlášaného vývoje („ . . . a po Hitlerovi přijdeme my!) musela a měla očekávat, byla velmi špatně připravena. Zatím se však Hitlerovi podařilo víc než třinácti milio-

ným občanů přesvědčivě namluvit, že bědy posledních německých čtrnácti let způsobili marxisté, takže za současného stavu ani případné zdiskretitování Hitlera ještě dávno nebude v Německu znamenat ospravedlnění marxismu. Řada Němců byla svými socialisty zklamána. Je to dosud jeden z nejzávažnějších důvodů, který usnadňuje Hitlerovi získávání veřejného mínění.

Proč socialisté nešli do občanské války.

Jak je to možné, že němečtí sociální demokraté se dali tak snadno a rychle vytlačit s tolika vedoucích míst? Jak to, že se bez občanské války za pár týdnů dostali v Německu k moci příslušníci strany, jejíž členové ještě před deseti měsíci nesměli být přijímáni do státních úřadů?

Sociální demokraté, členové státní strany a centra byli však v říšských a zemských úřadech německých postaveni před daleko snazší alternativou než by se zdálo: Buď poslechnout novou vládu anebo odejít. Ti, kdo jsou toho názoru, že jich bylo tolik, aby byli mohli proti novým vládcům zasáhnout buď sabotáží nebo něčím takovým, zapomínají, že taková akce by měla jenom tehdy smysl, kdyby jejich strany opravdu chtěly záměrným a organizovaným způsobem znovu převzít vládu, třeba za cenu občanské války. K něčemu takovému se německá sociální demokracie neodhodlala z několika důvodů. První jsme už naznačili — dohoda mezi ní a stranou komunistickou byla v rozhodné době na takovém stupni, že němečtí sociální demokraté mohli s pravděpodobností předvídati, že občanská válka by se zvrhla ve vzájemný boj mezi socialisty. Odpůrci nejčastěji uváděný druhý důvod — nedostatečné bojovnosti dnešních německých sociálních demokratů — rovněž nesmí býti přehlédnut. V německé části Druhé internacionály je skutečně daleko menší počet těch, kdož by se šli dát za stranu zabít než v partaji komunistické či ve straně Hitlerově. A konečně třetí neméně závažný důvod: kdyby mimo nadání komunistická strana nebojovala proti sociální demokracii a kdyby socialisté případně vyšli vítězně z boje — neopakovaly by se události let 1918—19, jenže v prostředí ještě pohnutějším? V poválečných letech byla v Německu řada těch, kteří se socialistickou ideologií nesouhlasili a ještě větší řada těch, kdož se jí báli. Dnes je však skoro polovička Němců přesvědčena přímo o neschopnosti lidí, kteří v Německu ve jménu socialismu v minulých letech jednali a dosud jednají. Lze tedy sotva předpokládati, že současné německé poměry by byly vhodným rámcem k pokusu o násilné založení socialistického státu. Nezaměstnanost, o které se mělo za to, že socialismus v Německu uspíší, byla předním důvodem toho, že značná část německého dělnictva ztratila rozvahy a víru v německé socialisty. Revoluční experiment žádá aspoň pro první údobí od svých příslušníků nadšení, obětavost a odříkání, tak jako to vidíme u hitlerovců a od zahraničí při nejmenším dočasný klid. Německo není Rusko — ale nejen že by tam dnes socialisté nemohli počítati ani s jediným z uvedených předpokladů, nutno znovu zdůraznit, že socialisté zde pořád ještě nemají jednotného konstruktivního plánu a právě ta jejich nejednotnost, která byla příčinou neúspěchů, od roku 1919 do letošního ledna, od té doby se nezmenšila, ale v mnohém ohledu prohloubila.

I tak přesvědčený komunista, jako je Hans Erich Kaminski, napsal:

Die entscheidenden Machtmittel sind in den Händen der Gegner und mit der blossen Zahl ist dagegen nichts auszurichten. Jeder Versuch sich gegen die Realität aufzulehnen, würde, wie die Dinge liegen, der Gegenrevolution nur den Vorwand zu immer weitergehenden Massnahmen liefern.

Auch die proletarische Einheitsfront kann mit Aussicht auf Erfolg den Kampf nur dort aufnehmen, wo das „potentiel de guerre“ ihr die Überlegenheit sichert, wo ihre Kraftquellen fließ-

sen. Das wird jetzt allerdings nicht mehr der heroische Kampf mit Liedern und Fahnen, von dem man allzu lange gesprochen hat, ohne ihn zu wagen, solange es noch Zeit war. Jetzt bleibt der Arbeiterbewegung nichts übrig, als gleichsam von vorn zu beginnen, indem sie aus dem sozialen Alltag heraus den Kampf gegen die Gegenrevolution zunächst nur um begrenzte soziale Ziele führt, die sich erst später ins Politische ausweiten können.

Marná víra v odborové organizace neboli proč nedošlo ke generální stávkce.

Pro německé socialisty to ovšem neznamená změnu nepatrnou. Ve státě, který před čtrnácti lety byl označován za první, který bude po Rusku následovat k socialismu, budou se nyní po určitou dobu znovu bojovat zápasy dávno už probíjované — o mzdy, o pracovní dobu, o dovolené, o pojištění. Tu právě začne úsilí nového režimu o odborové organizace. Je známo, že Mussolini se neodvážil rozhodného revolučního kroku, dokud největší italské odborové organizace — námořníci — se nepřiklonily k fašismu. Netřeba snad zdůrazňovati, jak nepatrný je význam dělnických organizací italských u srovnání s poměry německými, kde v některých oborech jsou největší organizace světové. Je snad zde ono marxistické potentiel de guerre, o kterém mluvil Kaminski?

Hitlerovi lidé nejsou tak pošetilí, aby se dali do boje, kdyby předem nebyli věděli, že tato někdejší opravdová marxistická velmoc trpí ještě daleko větší krizí než německá socialistická politika! Tvrdí-li dnes ještě někdo, že odborové organizace německé jsou základem obrody německého socialismu, je v tom více upřímného přání než konstatování. Z téhož mylného předpokladu vycházeli ostatně i u nás všichni ti, kdo do nedávna tvrdili, že němečtí socialisté odpoví na Hitlerovo uchvácení moci generální stávkou.

V německých závodních radách dělníků a v odborových organizacích se však za poslední čtyři roky odehrál vývojový proces, který jejich sílu velmi podlomil. Před čtyřmi lety se totiž komunistická strana rozhodla nekandidovat na jednotlivé kandidátce a založila tak zvanou RGO, což značí *Rote Gewerkschaftsopposition*. Provedla však tuto zbytečnou a netaktickou secesi v době k tomu vyloženě nevhodné, poněvadž za krátkou dobu podařilo se zaměstnavatelům znemožnit této odštěpené kandidátce zastoupení v radách. Větší část členstva samotné komunistické strany zůstala pak sdružena v odborových organizacích jednotlivých (i když tam jejich strana už delegáty nevyvířila), jednak proto, že s odštěpením nesouhlasila, za druhé z toho důvodu, že RGO, nemajíc delegátů, omezovala se jen na rušení práce a organizace ostatních. Komunistickou stranu k secesi pohnula skutečnost, že v době, jež předcházela, měla právě v nejdůležitějších organizacích (na př. u kovodělníků) na společných kandidátkách většinu a předpokládala tedy, že masy půjdou za ní. Jak přiznává sama „Rote Fahne“, nedsdružuje však RGO dodnes ani 10% německého dělnictva, a i to po připočtení členů nezaměstnaných.

Ztratila tedy německá komunistická strana svým nepromyšleným postupem jednak vliv, který jí zaručovaly kandidátky sdružené, jednak svou neúčastí uspíšila oslabení vlivu ostatních socialistických stran tak důkladně, že dnes v Německu odborových organizací, jejichž delegáti by chtěli důsledně hájit směrnice socialistické, skorem vůbec není. Tím ovšem není řečeno, že by v Německu nebylo marxisticky smýšlejícího a bojovného dělnictva. Pro názorný příklad tohoto nepoměru netřeba chodit daleko.

V čerstvé paměti je dosud stávka berlínského dopravního dělnictva. Tato stávka byla, jak známo, za necelé dva dny bez úspěchu likvidována. Při hlasování mezi dělníky se vyslovilo 80% pro stávku — druhého dne při hlasování mezi delegáty byl přijat návrh na zrušení stávky —

čtyrmi sty hlasy proti tŕem! Není naším úmyslem zabývat se problémem, zda bylo taktické stávkovat čili nic. Jde nám jen o prokázání toho, že marxistické potentiely de guerre obsažené v německých odborových organizacích dělnických by mohlo mít jen tehdy ještě vliv na příští obrod socialismu v Říši, kdyby mu vůbec byla ještě dána možnost, aby se uplatňovalo jinak než neplodnými vnitřními boji.

Srovnání s pochodem na Řím
a o perspektívách německého socialismu.

Srozumění německých socialistických vůdců v praktické politice se po vystoupení německé soc. demokracie z vlády tříští už jen o úvodní pactum de contrahendo — o dohodu, že se dohodneme — ve které by si obě strany závazně slíbily: „O minulosti se nebude mluvit a nebudeme si nadávat.“ Němečtí nacionalisté dovedli odstranit ještě daleko větší nesrovnalosti, a tmel, který je dnes poutá, je silnější než kterýkoliv jiný. Jmenuje se strach před porážkou. Zašli už příliš daleko, než aby si mohli dovolit ústup pro pouhé vnitřní neshody. Ale také socialisté jsou hitlerovci vtlačováni na společnou frontu. Kdyby však také u nich jediným pojítkem mělo zůstat vědomí společného nebezpečí, bylo by to pojítko příliš vratké a pomíjející, a po socialistické porážce by nezbyvala ani naděje, že případný příští nápor by v Německu skončil úspěšněji. Nyní je tu na socialistech patrna únava a znechucenost. Je ovšem nepřijemné přihlížeti, jak přívrženci agitátora, který není schopen dáti pozitivní program, umírají s elánem vítězících dobyvatelů — a jak na druhé straně stoupenci ideologie, která chce přebudovat svět, dávají se zabíjet ze zoufalství nad pokolením, z něhož jiného východiska nevidí. Těm lidem je nutno dát novou perspektivu za každou cenu! Nemá smyslu znovu a znovu se štvát do ztraceného boje a umírat po mučednicku. Neboť v takovém boji to dnes už socialisté nad Hitlerem nevyhrají. Ovšem srovnáme-li zde s poměry italskými v době pochodu na Řím, tu dospíváme právě k nejzásadnějšímu rozdílu mezi oběma fašistickými převraty. V době Mussoliniho rozhodného vystoupení neměli už italsí socialisté téměř o co bojovat. V celé Itálii už jim nepatřil ani jediný odborový dům, na italském venkově již nevycházely ani jediné socialistické noviny, nebylo družstev, a celé kraje byly tu už bez socialistických sekretariátů. Za to o německém dělnictvu naprosto nelze říci, že nemá co obhajovat. Boj o Lidové domy tam ostatně již začal. Boj o družstva a snad i o noviny začne co nevidět. Majetek, který dosud socialistické strany v Německu mají, jde do milionů, a mnohé z těch domů a družstev (hlavně na venkově) byly vybudovány za těžce vydělané peníze samotných dělníků. Je sotva mítí za to, že se jich dělníci jen tak beze všeho vzdají.

Jest však ještě jeden zásadní rozdíl mezi převratem Mussoliniho a německých nacionalistů: první údobí fašistické vlády italské spadá do krátké, ale vydatné konjunktury, jež tehdy zasáhla nejen do Francie a střední Evropy (i s Německem), ale též do USA. Sám Mussolini nedávno v rozmluvě s Theodorem Wolfem z „Berliner Tageblattu“ přiznal, že ono krátké údobí hospodářského vzestupu bylo jeho nejvydatnějším pomocníkem při obracení části italského veřejného mínění. Situace, do které vstupuje vláda Hitlerova, jest však právě opačná. Kdežto ještě koncem roku 1931 vykazoval německý vývoz proti dovozu skoro třímiliardový přebytek, sčvrkla se tato suma do listopadu 1932 na jedinou miliardu a po měsíci hitlerovského panování není o nic vyšší — než 23 miliony. To ovšem není údobí, ve kterém by státník s tak nepatrnou dobrou vůlí k mezinárodnímu srozumění mohl slíbovat, že zjedná blahobyť! Zaměstnal-li Hitler právě den před volbami za státní peníze ze sedmi

milionů nezaměstnaných 200.000 lidí či poslal-li v téže době opět za státní peníze řadě chudáků potraviny, nelze to přirozeně pokládati za záměrný a trvale účinný krok k zmírnění bídě či snad za řešení, jehož by jiný nedokázal a které by prozrazovalo směrnicí příští Hitlerovy pozitivní práce.

Ti, když se nyní v Německu dávají zaslepovat velkopanskými dispozicemi, měnicími obratem ruky v říši pořádek a veřejnou správu, otevrou oči hodně ze široka, až už v Německu nebude úřadů, jichž by bylo lze použít k ukojení ctizádostivých, až už nebude lidí, kteří by neuměli nazpaměť bombastická hesla, až už nebude lze svádět „nic než agitační činnost“ na nové a nové volby — ale až nezaměstnaných pořád nebude méně, bída se nezmenší a politické projevy budou pořád v stejně ostré a ničivé výbojnosti.

Slibovaná Hitlerova čtyřletka má tu vadu, že pokud o jejím programu je vůbec něco známo — je to jen program příští výstavby Hitlerovy strany a jejich stoupců na úkor ostatních. Hitler buduje na přesvědčení, že až se jasněji projeví planost a bombast jeho hesel o obrodě Německa, socialisté už nebudou mít dosti síly, aby ho usvědčili z neschopnosti.

Němečtí socialisté by tedy měli věnovat všechnu svoji péči především vnitřní reorganizaci a sjednocení svých řad, aby příští rozhodný okamžik je skutečně nezastihl znovu nepřipravené. Neboť jejich nynější vůdcové už sotva kdy zase získají důvěru německého národa jako celku a patrně už nikdy nevzbudí ani mezi vlastními řadami ono nezbytné živelné nadšení k boji a práci, kterého teď jejich řady tak nápadně postrádají, zatím co bojovníci na německé pravici jím oplývají.

Hlas z Bavor o hitlerovském individualismu.

Sešel jsem se před několika dny s novinářem — bývalým redaktorem demokratického listu z Mnichova.

„Co říkáte k změnám poměrů v Bavorsku?“

„To už vůbec není politický život. To je zmatek k zbláznění. Pravice poráží levici, tvrdíc, že ti lidé nevěděli, jak z bídě ven — přichází k vládě a sama není schopna říci, co bude dělat . . . Ein Jude war endlich in Deutschland ein gleichwertig ehrwürdiger Bürger, wie jeder andere Deutsche — jetzt ist er ein Hund. Ein Arbeiter war ein politisch gebildeter und einflussreicher Mensch — auch der ist jetzt ein Hund. Die Leute haben doch in den Schützengräben mitgekämpft, sie haben für das Reich die ganze Nachkriegszeit gearbeitet — und jetzt wirft man ihnen vor, sie seien weniger national als jemand, der ausser starke Worte und einige Raufereien noch nicht das geringste Positive geleistet hat . . .“

„A co myslíte, že bude?“

„Co myslím? Království! A ne jedno! Myslíte, že bude zapotřebí velkého přemlouvání, aby Bavoři povolali svého Ruprechta? A domníváte se snad, že my půjdeme do jediného království s Pruskem? A myslíte, že věříme na Hitlera? Mezi slepými jednooký králem — a než v Bavorsku získají socialisté víru, bude mnoho a mnoho práce zapotřebí. Hitlerovi nelze upřít, že proti socialismu zdůraznil silnou individualitu — a to je právě německé politické přesvědčení!“

Vskutku! Politický zmatek k zbláznění!

Ani mnozí nadprůměrně vzdělaní Němci nejsou dnes schopni rozeznat, že Hitlerova známá „Nutzbarmachung der Initiative des Einzelnen“ také není než nejprázdnější fráze! Cožpak i pro inteligentního Němce značí pozvednutí silné individuality jednotlivcovy fakt, že se zavedou distinkce a uniformy? Cožpak ti lidé nechápou, že v uniformách jen velká menšina poručí, zatím co ohromná majorita je nu-

cena slepě poslouchat? Je snad nějakým uskutečněním teorie o „Nutzbarmachung der Initiative des Einzelnen“ diktatura, která nezná nic než omezování a vymezení?

Jak si pozvednutí německé individuality představuje Hugenberg?

Popsali jsme svrchu rozvrácenost německých odborových organizací. Stojí za to zaznamenati, jak si ty organizace představuje nahrazeny individualitami mužů, v jehož rukou je dnes osud všech těžce vydobytych německých sociálních vy-
možeností — tajný rada Hugenberg:

Wer kann sich als einzeln des Machtinstrumentes erwehren, dass die Gewerkschaftseinflüsse aus den „sozialen Einrichtungen“ gemacht haben? Erst wenn der einzelne Arbeiter von dieser Knechtschaft befreit wird, fällt der Marxismus in sich zusammen.

To bylo řečeno letos na jedné přednášce v Berlíně, na které se pan tajný rada houževnatě bránil, aby nebyl pokládán za nepřítele sociální politiky. Co však pro něj sociální politika znamená?

Unsere deutsche Erziehung muss wieder gesunden. Christentum und Staat müssen sich bei dieser Aufgabe die Hand reichen. Ich erinnere erneut an das Bibelwort, dass wir über dem Kampf um diese Welt nicht unsere Seele verlieren dürfen. Das alles ist Sozialpolitik.

A konečně do třetice ocitujeme k charakteristice mužů, kteří dnes v Německu vládnou, větu, kterou nedávno končil společný článek Hugenbergův a Papenův v deníku „Tag“: Es kann nicht Gottes Wille sein, dass die Menschheit ihr erstes Volk verliert.

Z á v ě r.

Před válkou bojovali němečtí socialisté s lidmi, kteří na prusačtí věřili, kteří však byli přístupni i výkladům o jeho vadách. Po válce se německá socialistická práce ocitla v prostředí, jež zhoubnou stránku prusačké politiky právě zažilo. Nyní však tu socialisté vstupují do boje proti lidem, pro které „Deutschland, Deutschland über alles“ se vším reakcionářstvím, jež k takové přímočarosti náleží, jest nekompromisním heslem všech myšlenek i činů.

Německý kapitalismus, pro který Hitlerovo hnutí bylo znamenitým pomocníkem v potírání socialismu, politický zápas nad socialistickými stranami vyhrál. Německý problém hospodářský tím ovšem ještě dávno není vyřešen.

národní hospodář

Jiří Hejda:

Nejbližší úkol

Poznámky k hospodářskému programu vlády.

Zdá se, že ti, kdo v Malypetrovi spatřovali muže na pravém místě, mají pravdu. Možno si představovati řešení mnoha věcí jinak, než jak na ně jde ministerský předseda, ale je třeba loyálně uznati, že proti naprosté stagnaci režimu Udržalova je tu vůle k činu a také dosti pevná ruka, jež dovede udržet a soustředit namnoze značně různoběžné zájmy koalice. Nemusíme přesvědčovatí čtenáře tohoto listu, že jsme si představovali řešení krise se zcela jiněho konce. Vývoj poměrů dává nám zatím stále za pravdu a nepochybujeme, že cesty, které isme navrhovali my, vedly by rychleji k pozitivnímu cíli než sice pohodlnější, ale za to podstatně zdlouhavější cesta, kterou nastoupila vláda a která se

pohybuje dosud stále směrem nejmenšího odporu. Všechny akty vládní, které na řešení krise byly podniknuty, jdou tímto směrem. Diktováno bylo jen tam, kde nebylo třeba obávat se organizovaného odporu. Po redukcii platů státních zaměstnanců byla zavedena kuponová daň. Půjčka práce — další krok na této cestě — je už apelem na solidaritu, zde už nastupuje vláda těžší část své cesty. Nejtěžší úseky však ještě čekají:

úrokové sazby, jichž snížení — třebaže ani zdaleka ne takové, aby bylo dostatečné — je v době, kdy píšeme tyto řádky, téměř hotovou věcí;

snížení cen, úprava poměrů bytových a v souvislosti s tím úprava samosprávných financí;

nezbytná reorganizace administrativy;

a nová linie obchodní politiky, což znamená jinými slovy vyrovnání zemědělství s průmyslem.

Z tohoto výpočtu je tedy vidět, že jsme zatím jen na počátku cesty.

Krise nebyla deflační — a co z toho vyplývá?

Vycházíme-li z dnes už nepochybného předpokladu, že krise není svým původem deflační, t. j. že nevznikla ze změn na straně zlata, totiž na straně měnové administrace světové, že nevyplývá tedy z povlovného zhodnocování peněžní jednotky a zlata, nýbrž z prostého nepoměru mezi světovou výrobou a spotřebou, je třeba řešiti krisi tím, že se vynasnažíme pokud je to ovšem v našich silách, tento nepoměr vyrovnávat. Při tom je nutno přizpůsobiti se poklesu cen, který je třeba pokládati za trvalý, nikoli přechodný (třebaže, jak jsme již jinde naznačili, je pravděpodobné, že první známkou obratu konjunktury bude poměrně prudký vzestup cen, ovšem jen přechodný), což znamená přizpůsobiti se zejména podstatně sníženým výrobním nákladům téměř ve všech oborech výroby zemědělské a průmyslové a také v dopravě. Nechceme se zabývat v této souvislosti otázkou distribuce statků a problémem racionalisace obchodu, protože by nás to vedlo příliš daleko, ale tím nikterak nemíníme tyto věci podceňovati. Dovolujeme si ostatně připomenouti, že jsme právě na těchto místech psali o nutnosti racionalisace obchodu před čtyřmi roky.

Vyrovnati nepoměr mezi výrobou a spotřebou — to je prakticky snížit výrobu a zvýšit spotřebu. Kdybychom se mohli v celém světě vrátit k ruční práci, byl by problém pravděpodobně rozřešen. Protože to učinit nemůžeme a také nechceme, stojíme před rovnicí o mnoha neznámých. Na jedné straně jsou zaměstnanci, totožní s konsumenty, kteří mohou konsumovat jediné tehdy, budou-li mít nějaký důchod. Důchod může však plynout jediné z hospodářské činnosti. Na druhé straně je hospodářská činnost, to jest kapitál a organizace, postavena před nutnost produkovati za nejnižších výrobních nákladů, čili racionalisovat hospodářskou činnost co nejdůsledněji, což znamená zavádět výkonnější a levnější stroje nahrazující práci lidských rukou, ušetřit, kde se dá — a bohužel, nejvíce se dá ušetřit právě na lidské práci. Tedy: na jedné straně je třeba, aby byly zvýšeny důchody, na druhé straně je nemožné opatřiti důchody v očekávaném rozsahu z hospodářské činnosti.

A přece zde máme takové zvláštnosti, jako spalování pšenice v Kanadě, topení kávy v moři v Brasílii, polévání okurek vápnem ve Všetatech, porážení krav a zpracování na krmivo pro vepře v Dánsku . . . To vše se nemůže dát hladovým, kterých je na 30 milionů v kulturních státech a snad několik set milionů v státech nekulturních, prostě proto, že by se zhroutil hospodářský řád, vybudovaný

na účtu zisku a ztráty. Nedovoluje to kalkulace. Dary by ruinovaly ceny. A ceny je třeba držet, protože je zde peněžní systém (úžasné nedokonalý, jak ukázaly právě poslední dva roky), na kterém je naše hospodářství vybudováno. Nemusíme si uvědomovat více než těchto několik skutečností, abychom ztratili víru v dnešní hospodářský řád a abychom se snažili o jeho přeměnu v řád dokonalejší.

Nesplněný slib.

Když se provádělo snižování platů státních zaměstnanců, konstatovali jsme na tomto místě, že je nelogické brát z důchodů jednu miliardu, která se musí projevit oslabením konsumu. Križi je však nutno řešit zvýšením spotřeby. Namítalo se, že miliarda, ušetřená na platech státních zaměstnanců, bude darována hospodářství tím, že nebude třeba zvyšovat daní, což by bylo jinak nutné, aby se udržel administrativní aparát. Proti této námitce je možno vyslovit ovšem pochybnosti o účelné organizaci našeho administrativního aparátu. Při snížení platů státních zaměstnanců bylo slíbeno, že bude administrativa reorganizována. Je nutno konstatovat, že se do počátku dubna, tedy za čtyři měsíce, nestalo dosud v tomto směru nic. Ovšem — snížit platy bylo možné normou. Reorganizovat administrativu — to už je těžší, protože zde se staví v cestu nepřehledná spleť různých zájmů osobních, skupinových i stranických. Ale nedělejme si prázdné iluze o řešení krise, pakliže nepohrneme tímto problémem, budeme-li chodit nadále v bačkorách kolem věcí, do nichž se nutno pustit ve vysokých botách. Máme značné množství docela zbytečných úřadů, máme špatnou systemisaci, na které vydělali právě ti pánové, kteří ji dělali (a kteří dnes v poměrně mladých letech dosáhli záviděníhodně vysokých míst), máme mnoho mizerně placeného a neodpovědného úřednictva. Anglický stát je „a model employer“ — vzorný zaměstnavatel, podle platů státních zaměstnanců jsou normovány platy zaměstnanců v soukromých službách. Anglický státní zaměstnanec má ovšem velkou odpovědnost i na nejnižších místech — náš státní zaměstnanec i na nejvyšších místech především „fajfkuje“ (pro nezasvěcené podotýkáme, že to nikterak nesouvisí s kouřením, nýbrž s vidováním úředních aktů, aby se vykázala co největší agenda).

Morálka snížení úroků.

Vláda má před sebou nyní ale především úkoly nejnáléhavější. Jestliže se odhodlala již nyní vyložit k upisování velkou vnitřní půjčku na investiční práce — uznáváme, že je nejdříve třeba, protože v létě nebo dokonce na podzim bylo by již pozdě — pak je nezbytně nutné, aby vytvořila také ono prostředí, které jsme pokládali vždy za předpoklad úspěšné úvěrové akce na domácím trhu. Zavedení kuponové daně je logickým činem jedině v souvislosti se snižováním všech hospodářských čísel. Tak na to hledí také ministerský předseda, jak patrně z jeho rozhlasového projevu. Ale jde-li o opatření, jež vyvěrá z nutnosti přizpůsobit se cenovému vývoji na světových trzích od roku 1929 do dnešního dne, pak je nezbytně třeba, aby se stejně přizpůsobila i ostatní hospodářská čísla — především úrokové sazby a ceny v maloobchodě, resp. ceny kartelově vázané. Finanční teoretikové nehlídají na kuponovou daň nikterak příznivě, a Lehr, Somary, Lotz, Collas vyjadřují se o tomto způsobu nucené konverze krajně neuctivě. Přesto můžeme za dnešních poměrů, které nemají téměř příkladu v historii,

odůvodnit a schválit podobné opatření, pakliže se postavíme na stanovisko nikoli papírové posvátnosti smluv, nýbrž reálného hodnocení dluhu. Ten, kdo si před rokem 1930 půjčoval peníze, nepůjčoval si je pro peníze, nýbrž dlužil si pouze prostředek, který mu měl umožnit opatření hospodářských statků nebo organizování práce. Nikdo si nepůjčil 100.000 proto, aby měl 100.000, nýbrž jedině proto, aby si postavil dům, koupil stroje, provedl meliorace. Kdybychom žili v primitivních poměrech naturální směny, nebylo by dnešního problému starých dlužníků s jejich zhodnocenými dluhy. Kdo si půjčil pšenici, vrátil by pšenici bez ohledu na to, zda stojí 17.31 nebo jen 8.05 cts. Proč má ten, kdo si půjčil peníze proto, že dnes není naturální směny, splácet více? Není-li možné škrtnout dluhy, je nutno zmírnit jejich tíživost. Stát jako největší dlužník využil svého postavení a zavedením kuponové daně svůj dluh si snížil tím, že snížil úroky o šestnáct a dvě třetiny procenta. Je tedy slušné, aby také úroky ze soukromých dluhů byly sníženy o tuto částku (proti úrovni z roku 1930), pokud jde o starší dluhy. Že by bylo možné pouhou normou stanovit úrokové sazby pro příští úvěry, pokládáme za vyloučeno, nesplní-li se ony předpoklady, o nichž jsme mluvili podrobně na těchto místech po loňské červencové sanaci.

Pak musí přijít ceny!

Snížení úrokových sazeb projeví se velmi podstatně v režii — podle odhadu průměrné zlevnění bankovních úvěrů o 2—3% přinese národnímu hospodářství úlevu v rozsahu 1.5 až 2 miliardy Kč ročně — neznamenalo by však samo o sobě pranic, kdyby nenásledovaly ceny. Jde především o nejdůležitější suroviny a pomocné látky, o uhlí, železo, tabulové sklo, cement, papír, řadu chemikálií. Každý ušetřený halér je dobrý, ale je třeba dávat bedlivě pozor, aby se sleva u výrobce neztratila v další výrobě zušlechťovací a v meziobchodu. Sleva některých druhů železa, provedená na podzim roku 1931, neprojevila se nikterak v obchodě, snížení cen tabulového skla zůstalo rovněž omezeno na výrobce. Kartely používaly dosud s částečným zdarem vyděračských metod — vyhazovaly na dlažbu dělníky, jestliže se jim diktovalo snížení cen. Na tuto taktiku třeba předem upozornit, a vláda by učinila dobře, kdyby se zajistila pro tyto případy výjimečnými opatřeními, která jsou v době dnešní krise naprosto přípustná. Samozřejmě, že musí být ony státní úřady, které přicházejí v úvahu jako dozorcí instance, povzneseny i po stránce osobní nad všechny výtky. Je tedy na příklad nemožné, aby státní doly a státní železárny dělaly kartelovou politiku s sebou, nebo aby dokonce měl některý úředník osobní zájem na udržování vysokých cen.

V okamžiku, kdy se snižují ceny — nebo kdy alespoň vláda ohlašuje svůj program v tomto směru — nelze se omezit jen na ceny velkoobchodní, nýbrž musí být také prosazeno snížení v maloobchodě. Je poněkud nešťastné mluvit o nutnosti snížení cen produkčních statků a ponechávat stranou ceny statků spotřebních, především potravin. Zemědělské ochrannářství a fiskální cla, zavedená letošního roku, nejsou právě nejlepším předpokladem zlevňovací akce v tomto směru — leč to je už problém naší obchodní politiky a poměru zemědělství k průmyslu.

Mezi průmyslem a zemědělstvím...

Nevíme, zda je to rys naší národní povahy nebo něco jiného, ale můžeme konstatovat, že s pravidelností, která dojmá, řeší se u nás všechny závažné otázky až pět

minut před dvanáctou. To je známá taktika našeho parlamentu, který má po celé zasedání dosti času na „kri- se“, aby v posledním okamžiku vyřizoval osnovy conwayorem. To je taktika našich peněžníků, kteří od září loňského roku vědí, že je nezbytné snížit úrokové sazby, ale půl roku setrvávají v naprosté nečinnosti, aby pak zameškali termín a přivedli stát do trapné situace s kuponovou daní. Zdá se, že také poměr zemědělství a průmyslu se bude řešit, až se zapíská k odjezdu. Zatím, jak se zdá, je dosti času, pánové z tábora průmyslového i zemědělského se dívají s nepopíratelnou benevolencí na šarvátky v tisku, ale snaží se utlumit kdejaký pokus o vážné jednání. V Poradním sboru pro otázky hospodářské uvázlo na mēlčině jednání o vytvoření zvlá- stního výboru, který by tyto věci řešil. Poradní sbor je ovládnán ministerstvem obchodu a Svazem průmyslníků. O zcela zvláštním poměru Svazu průmyslníků k země- dělství bylo už mluveno s dostatek podrobně. Tento po- měr se nezměnil formálními změnami osobního rázu, které dosud žádnými skutečnými změnami nejsou.

Otázky snížení cen a naší obchodní politiky mohou být řešeny jen, rozřeší-li se poměr zemědě- lské a průmyslové výroby. Správné řešení je jedi- ně řešení věcné, nikoli mocenské. Prakticky to ne- znamená nic více, než sednout si k zelenému stolu a sine ira et studio zjišťovat skutečný stav věcí, potřeby zemědělství i průmyslu, potřeby národního konsumu, zájem vývozní i zájem domácího trhu. Reviduje se celní sazebník. Reviduje se ovšem tak, jako dosud vždy: smě- rem nahoru a to podle požadavků jednotlivých výro- bních oborů. Kdo má mocnou pěst a široká ramena, pro- sadí více, než kdo je chudokrevný. S národním hospo- dářstvím to nemá pranic společného a přece revise cel- ního sazebníku může být jedině výsledek jednání mezi průmyslem a zemědělstvím s ohledem na všechny zájmy, které jsme zde právě uvedli. Československo má dosud starý rakouský celní sazebník. Dnešní Rakousko pro- vedlo od té doby již několik reforem, jen my jsme se ještě nedovedli odrakouštit.

Nedoufáme, že se vládě podaří snížit ceny, nebude-li se zabývat poměrem zemědělství k průmyslu velmi brzy a velmi intensivně.

Ale jsou zde ještě

další problémy.

Především otázka bytová a v souvislosti s ní sa- nace samosprávných finančních. Jak mají naše obce normálně hospodařit, když jim byly limitovány přírůstky (samo o sobě jistě opatření dobré), ale záro- veň vzat největší zdroj příjmů, který je v dani domovní a činžovní. Staré domy, které podléhají dani, jsou pod ochranou nájemníků, a výnos činží je tedy nízký, kdežto nové domy, které vykazují vysoké činže, jsou od daně osvobozeny. Stavební ruch posledních let, zejména také překvapující rekord roku 1932, dávají záruku, že máme dnes už bytů dostatek, až snad na byty nejmenší, jedno- pokojové a byty o jedné místnosti. Při úpravě této otázky by tedy šlo v podstatě jen o opatření ma- lých bytů. Domníváme se, že by bylo možné na místo všech dosavadních podpor, subvencí, záruk a dlouholetých daňových osvobození, které nakonec se nepříznivě projevují na trhu dlouhodobých peněz, po- dnit činnost rekonstrukční ve starých domech, které budou vyňaty z ochrany nájemníků. Je velmi pravděpodobné, že se dožijeme při uvolnění ochrany zvláštního zjevu: byty ve starých domech bu-

dou prázdné, zatím co budou obsazovány byty v domech nových. Neboť je třeba počítati s tím, že ve starých domech jsou byty nečisté a naprosto nekomfortní. Má- me i ve čtvrtích poměrně nových, jako na příklad Vino- hradech, celé ulice, které nemají ještě elektrického osvětlení, kde není vůbec koupelen, a kde jsou dokonce i klosety na pavlačích společné pro celé jedno patro. Na volném trhu bytovém nemohou tyto byty soutěžit s byty komfortními. Budou zde tedy činže podstatně nižší než v nových domech. Je však jen otázka kalku- lace, co je výhodnější: zda pronajímat starý nekom- fortní byt za nízkou činží nebo přeměnit vícepokojový byt na menší, ale za to s úplným příslušenstvím, zmo- dernisovat starý dům a na více malých, ale komfortních bytech vydělat více. Kdyby vláda podnítila (podobně jako se pokusil o to na podzim Papeň v Německu) tuto rekonstrukční činnost, pokud by se vztahovala jen na nejmenší, to jest jednopokojové byty a byty o obytné kuchyni, bylo by možno provést úplnou likvidaci ochrany nájemníků v několika málo letech.

Z hospodářské krise politická.

To vše jsou krůčky na cestě z krise. Nesmíme si však dělat iluze o tom, že bychom se mohli dostat z krise ven sami vlastní silou. Jsme bohužel příliš závislí na světových trzích, než aby opatření, která do- ma učiníme, mohla zcela odstranit nezaměstnanost a oživit celé hospodářství. Toto velké oživení přijde jedi- ně s obratem světové konjunktury, nikoli izolovaně. Ale je nějaká naděje na tento obrat? Přemýšlíme-li o tom a zkoumáme-li velmi pozorně všechny příznaky, dojdeme nakonec k přesvědčení, které se bude snad zdát na první pohled absurdní: hospodářskou k- risisi už máme dávno za sebou.

To, co dnes prožíváme, co nás dusí, není už krise hos- podářská, nýbrž politická. Obecně napětí přede- vším ve střední Evropě, na Dálném východě, nejistota o vývoji poměrů ve většině evropských zemí — snad s výjimkou několika starých demokracií a bohudík také s výjimkou Československa — znemožňuje dnes jaké- koli hospodářské podnikání. Peníze leží ladem. Nikdo jich nevydává, nikdo nepůjčuje. Což je možné, aby půjčil Francouz, Angličan nebo Američan dnes peníze do Německa? Ale nepůjčí-li je do Německa, což je může půjčit nám, kteří tak těsně s Německem souse- díme? A může půjčit do kterékoliv jiné středoevropské země? Je někdo ochoten převzít záruku za vývoj po- měrů v Rakousku, Maďarsku? Mluví se o mezinárodní spolupráci — ale ta přece předpokládá atmosféru vzá- jemné důvěry. Existuje dnes něco podobného v evrop- ském ovzduší? Není-liž to, co prožíváme, boj všech proti všem?

Za těchto okolností nezbývá, než uvědomit si vážnost situace a dělat alespoň to, co dělat můžeme a musíme, abychom se připravili na onen okamžik, kdy se konečně politické napětí zmírní a kdy se začnou tvořit nové, pevné podklady příštího podnikání. To zna- mená, že jsme odkázáni sami na sebe, že nám nikdo nepomůže, že musíme počítat jen s tím, co máme, ale to znamená, že musíme také všichni, každý z nás, obětovat snad i více než je nám příjemné. Nepochybu- jeme, že toto přesvědčení pronikne do nejširších vrstev našeho obyvatelstva bez rozdílu národnosti, pakliže se vládě podaří energickými činy zís- kat si důvěru. Podtrhujeme ovšem, že rozhodou- jící jsou činy, nikoli slova.

literatura a umění

Frant. Langer:

Divadlo a jeho kritika

Nejdůležitější námitka, kterou jsem ve své kritice kritiky měl pro tuto naši instituci, byl nedostatek její tvořivosti.

Kritika koná svou denní práci a referuje o divadelních událostech. Fixuje dramatický výkon a slovně jej tlumočí. Je obrácena jednou stranou do divadla jako odraz dramatického projevu z veřejnosti, jednak zase do veřejnosti jako jakési pokračování, doznívání a přetlumočení jevištního výkonu do jejího jazyka. Je to tedy dvojitá funkce slučující dvojí potřebu.

Ale aby kritik pro obě strany se stal znalcem, odborníkem, autoritou, musí nějak dokázat svou oprávněnost. Začátky kritikovy můžeme pozorovat téměř denně: Některý mladý spisovatel, projevující zájem o věci divadelní, zasedne jednoho dne v některé revui — v horším případě v některém večerníku — na divadelní kritickou stolicí. A pracuje s počátku na úvěr svých budoucích znalostí a zatímni důvěry šéfa. Postupně teprve ukáže, byl-li úvěru hoden a má-li schopnosti pozorovací i reprodukční, nutné k svému úřadu.

Tam, kde tyto schopnosti stačí jen k pouhému referentství, zůstane referentem. Třebas i velmi upotřebitelným, užitečným a důvěryhodným referentem. Přinesl-li si však do svého úřadu větší fondy, větší ctižádost, opravdový zájem o divadelní umění, začne pracovat na tom, čemu říkáme dramatická kultura. To jest na vytváření a udržování oné kulturní atmosféry, v které se dramatickému umění nejlépe daří. Tak překračuje hranice pouhého referenta a mění se v kritika podle našich pojmů a představ, a teprve pak se stává v tomto oboru tvořivě účasten, znalecky, odborně, autoritativně.

Ale kulturní atmosféru kolem divadla nevytvářejí jenom kritici. Je také výsledkem činnosti divadelníků samých i všech těch, kteří do divadelního života součinně zasahují, tedy i administrativy i umělců přitahovaných divadlem, vášnivců, amatérů, diváků, kdysi i mecenášů a protektorů. Tato kulturní atmosféra je nutná, aby zůstalo divadlo kulturní institucí. Kde prořídla, kde jí vítr odfoukl, mění se divadlo v obchodní podnik. A žijeme v době, kdy se do každého kulturního škraloupu, který tak tence pokrývá naši špinavou barskou kůži, fouká se všech stran. Dýchá-li se dramatickému umění těžko, přirozeně že se ohlíží, kde se zase ucpal nějaký pramen, z něhož dosud mu prýštil vzduch k dýchání. Takových selhávajících zdrojů je dnes několik, až příliš mnoho. A kritika je dnes jedním z nich. Nedělá pro divadlo všecko, co by mohla a měla.

Protože i soustavné, uvědomělé, vědecké pěstování umění, tedy konec konců syntetická, kladná, tvořivá práce je přirozenou povinností toho, kdo je k ní nejlépe připraven dlouhou a ustavičnou činností analytickou. Tedy v umění divadelním především divadelní kritiky.

Podíváme-li se po téhle soustavné a vědomé práci na dramatické umění za poslední léta, tedy ji představují čtyři díly „Nového českého divadla“ vydané „Dramatickým svazem“ za redakce jeho členů z kritické skupiny. Jsou to nádherné sborníky, opravdová chloub

českého divadelnictví, skutečná jeho reprezentace. Ale s výjimkou Rutta připadá v nich na každého kritika asi po jednom článku a po nějaké té glose. Na míru práce se nechodí s metrem, ale přece je nutno říci, že polovina příspěvků je psána divadelníky, tedy nekritiky.

Další soustavnou prací kritiky je časopis Divadelní scéna, který však se udržel jen rok. Pak tři knížky o Dostálové, Hübnerové a Sedláčkové a dvě knížky otištěných přednášek. Roztroušené články o divadle po časopisech, hlavně v Rozpravách Aventina, jsou již jen nesoustavným doplňkem. A připočtu-li sem ještě Tetauerovu knihu o Shawovi, máme pohromadě celou theoretickou práci naší kritiky za šest, sedm let.

Asi za stejnou dobu vydali knihy o divadle režisér Hilar, režisér Honzl, režisér Bor a režisér Frejka. Vyšlo velké dílo o našich hercích a to sestavila paní Götzová. Vyšla kniha o českých dramatech novější doby a tu napsala paní Buzková. Neříkám, že psát dějiny divadelního umění je úkolem kritika. To je přece úkol uměleckého historika. Ale protože žádných z našich divadelních theoretiků se v svém oboru na něho nevychoval, případlo redigovat vydání takových dějin v Aventinu velmi vzdělanému amatérovi. Stejně tak největší a nejsoustavnější práce o dramatickém umění, která kdy u nás byla napsána, je Zichova esthetika. Jistě druh práce, který by slušel některému dru filosofie z našich kritiků. A jediný divadelní časopis u nás, pravda odborový, ale snažící se o odbornost, řídí režisér Stejskal. Ale nezapomeňme ještě přičíst na účet nekritiků tu polovinu prací z Nového českého divadla a ty roztroušené články po časopisech, které, pravda, jsou jen nesoustavným doplňkem.

Tedy i v těchto dobách, tak zlých pro knihu, knihy o dramatickém umění vycházejí, tedy se ta theoretická a uvědomělá péče o divadlo přece jen projevuje, ale s velkou převahou mimo naši obec kritickou. Vždyť i zájem o jevištní mluvu, o něco, s čím se setkává kritika večer co večer, probudil zase (kdysi již K. Čapek) profesor Weingart, ale nikdo z ní. Tedy vědomá péče a pěstování theorie dramatického umění je dnes práce navíc divadelníků a dobrovolná práce amatérů, kdežto kritika daleko na ni není účastna tolik, kolik by jí byla povinna svým počtem, průpravou, možnostmi a — ne nakonec, ale především — svou úlohou v dramatické kultuře.

Tahle skutečnost se nedá oddisktovat. Je možno ji jen vysvětlit. Snad všestrannějšími zájmy kritiků, snad tím, že jinde se to od kritiky také nežadá. Snad nedostatkem popudů, které jim nyní poskytuje samo dramatické umění. Snad odvoláním na dřívější práce, snad únavou z divadla, snad i poklesem jeho uměleckého významu. Ovšem, vysvětlením starého stavu nebude pomozeno ani přítomnosti ani budoucnosti. Má-li vzniknout nebo se aspoň udržet nějaká dramatická kultura, není to možno bez chtěného, uvědomělého a soustavného (což podtrhuji) pěstování divadelního umění po jeho theoretické stránce, snažení o jeho zlepšení, o jeho vlastní prospěch a o jeho prospěšnost pro okruh co nejširší. Kritika, jak se v téhle debatě ukazuje, je opravdovou mocí a je si jí dobře vědoma. Naše dnešní divadlo, jak vědí kritikové stejně dobře jako ti, kteří divadlo dělají, tísní se v bludném kruhu chvatné práce, zmatenosti repertoiru a nezájmu obecnstva. Právě taková moc jako je kritika, mohla by tenhle kruh rozlomit na jednom místě: u toho obecného nezájmu. Dosadit místo něho opět kulturní zájem. Což patří do jejího oboru.

N. Melniková-Papoušková:

Pout za ľudovými umelcami

II.

V kraji, kde je každý umelcom.

Objednávam si u Landsfelda na památku truhličku, pomalovanou kvetinami na modrém pozadí, a chystám se na další cestu. Téměř již při loučení mne upozorňuje, že podle lidové tradice je lepší nedělat jen květiny, ale zpestřit věc lidskými postavkami nebo alespoň ptáčky nebo motýlky. Na zpáteční cestě přicházejí do hlavy myšlenky o tom, jak lidový umělec nemá rád prázdno, jak pokládá přímo za věc cti vyplnit celou prostoru, určenou pro dekoraci nebo obrazy. O tom se přesvědčuji později několikrát v rozmluvách s lidovými umělci i přímým pozorováním jejich tvorby.

Má cesta směřuje vlastně k jinému lidovému malíři — Salzmannovi, jehož jméno jsem slyšela od různých osob, o tom však promluví později — nyní ještě několik slov o atmosféře, prosycené tvorbou, která překvapuje na Slovensku. Každý kraj má svůj obor — jeden vyniká malbou na kamenech, kterou se zabývají hlavně stařeny, jiné se stkví výšivkami, třetí přivážejí na trh hrnec, misky a džbány, že se jen divíš, jak možno s takovými primitivními prostředky dosáhnout tak bohaté rozmanitosti. Stupeň civilizace zde nehraje role; viděla jsem špinavé a neuklizené chalupy a jiné čistoučké a vymetené, že by se prášku nenašlo, ale v obojích bylo umění čímsi svým, domácím, řekla bych domácím zařízením.

Salzmannovu adresu jsme dostali dosti neurčitou; dříve prý žil v té a té vesnici, ale teď se snad přestěhoval někam na jiné místo. Když jsme přijeli do první udané vesnice, zeptali jsme se hned na kraji, kde bydlí malíř Salzmann, a tu nás poslali do chalupy k jeho synu, obuvníku. Přivítala nás tu hubená starší žena, která na otázku, kde bydlí hledaný malíř, odpověděla, že ten už tu nežije, ale ona že je jeho žena a může o něm všechno povědět. A opravdu už po třech, čtyřech větách jsem se dověděla, že muž ji opustil a odešel s frajerkou, že se na stará kolena zamiloval do mladice, ale že v jejich chalupě stejně jako v jiných je mnoho jeho obrazů, které si můžeme prohlédnout. A že ona sama také maluje, ale přímo na zeď. První chalupa v Šoporňe mne překvapila, v prvé jsem si pomyslela, že lidé zde rádi napodobují, ve třetí a čtvrté jsem pochopila, že všichni zde jsou malíři. Malby na stěnách byly primitivní, geometrické, ale kolem peci, která stojí podle našich pojmů v předsíni, pracuje fantazie hospodářů na plno: jsou tu hvězdy a květiny, blankytná a rumělková barva splývá v marnivou guirlandu, nad kterou jsou v pestrém polokruhu rozvěšeny dekorativní talíře. Jizba sama je zdrženlivější, je bílá a pouze u Salzmannů jde téměř po celém stropu okrouhlý pláfond s krajínovou dekorací; tím je jaksi poznamenán přibyték umělcův. Ale za to není jednoho domu, kde by nad stolem, pokrytým domácím plátnem, nevisely obrázky na skle, talířky nebo alespoň oleografie, které se snaží vytlačit domácí ruční výrobu.

Nemyslím, že by sedláci dávali přednost továrním výrobkům před ručními — je to spíše nemožnost vybrat si a zčásti ovšem i láce hromadné výroby, které vítězí. Téměř všude, porovnávajíc staré obrázky s novými, sedláci sami ukazovali, že už to není takové, ale že staré věci se už rozbily nebo sešly a teď se už nedělají. Jsou také pokusy o jakousi rekonstrukci; v jedné rodině mají na příklad obrázky, které dostaly děti k prvnímu přijímání, zarámovány pod sklem se širokou bordurou z květín, malovaných ručně. Tato primitivní malba předstihovala ovšem nesmírně to, čemu vlastně měla sloužit jen za doplněk. Vesnické duchovenstvo mělo by místo všelikých vnitřních a vnějších sporů s velikým prospěchem dávat pozor na to, co se dostane do ruky slovenskému sedláku, plně-

mu uměleckého nadání. Nemá-li jasné představy o formě, pak má ohromný cit pro barvu, což by se mohlo velmi šťastně doplňovat v našem kulturním malířství. Slovensko, které se může bohatstvím svých starých uměleckých děl srovnávat s takovými pokladnicemi, jako je Itálie, jižní Francie a Holandsko, je právě v tomto směru vůbec zanedbáno jak vnitřně, tak i vnějškově; tím chci říci, že kromě několika oddaných a nadšených odborníků se málokdo o to zajímá a pak není divu, že to málo láká i široké vrstvy. Vzniká dojem, že někteří místní činitelé myslí, že krystalizovaná politika, to jest bez kultury a ethiky může živit lid a kraj. V naší době věří všichni v ekonomiku jako v nepřekročitelné příkázání a tak i po této stránce by mohl kult umění něco vykonat, na příklad obohatit desítku měst a vesnic pomocí turistiky. Při tom museum, jaké je v Ružomberku, připomínající spíše skladiště po požáru než pokladnici vzácných památek, může odstrašit i velmi horlivého milovníka, který už nezatočí přijet po druhé do tohoto města. Že při dobré vůli a určité dovednosti se dá mnoho udělat, o tom svědčí naopak košické museum, k jehož jedné pozoruhodnosti se vrátíme později.

Vraťme se však k svému popisu. Vesnice Šoporňa u Seředu není nějakým zvláštním útlukem lidového umění. Na všech koncích Slovenska, jak jsme už řekli, lid něco dělá. V hornaté liptovské krajině leží vedle sebe, téměř spolu splývajíce, vesnice Revúce horní, střední a dolní. Nekonečně dlouhá vesnická ulice, po jejichž obou stranách stojí dřevěné domky s vystupujícími lomenicemi. Podíváme-li se nahoru, uvidíme, že tyto výstupky jsou zdola pomalovány dosti pronikavě zbarvenými ornamenty, jež ovšem zbledly časem a počasím. U mnoha domů je pod tímto výstupkem udělán výklenek, ve kterém stojí dřevěná, vyřezávaná soška, a někdy i celá skupina; je to většinou svatý Florian, ochránce před ohněm, nebo pieta, kopírující po celém kraji uctívanou šaštínskou Bohorodičku. A všechno to dělá každý sám pro sebe, jen sošky přinesou se někdy z jarmarku. Jací neznámí, navždy zapomenutí celníci Rousseauové žili zde a žijí z pokolení do pokolení! Jaká modernost, nepodobná ani konstruktivismu, ani purismu a tak dále, přechází zde pomalu a důstojně v budoucnost! Smějeme se těm, kdo ještě věří, že je země plochá, a nestačíme se ani usmát nad sebou samými, věříce, že život a soudobost se tvoří jen u nás a námi. Kamenné zdi kolem města se rozpadly, ale neviditelné duchovní přehrady rozdělily je důkladněji než staré.

Pýchou Revúce není však její dům, tak pečlivě ochraňovaný ženou, nýbrž její kraj. Už sjiždějíc k vesnici po svahu hor, vidíme jasné skvrny sukní a čepců. Muži jsou oblečeni obyčejně, zplna vesnický, zplna městsý; u nich se kraj neudržel, nehodí se k těžkému hornickému řemeslu, na které chodí nejen po Československu, ale i do Německa, Maďarska, ba i do dalekého Ruska. Ženy však sedí doma, v létě i v zimě doma, u své práce, a nevidí cizích vzorů a svodů. Červená sukně a modrá zástěra z domácího tištěného plátna, vyšívání rukávů košile a stejný čepce, u vdaných na hladce učešaných vlasech s hlubokým bandeau. Čepce s rohy, jak tam říkají. Kněz s úsměvem vypráví, že na učitelovu otázku ve škole, co má rohy, děti vypočítaly všechen rohatý dobytek a nakonec uvedly jedním hlasem: vdaná žena. Zde nedovedou a nechtě abstrahovat — zde je každá kočka a ne druh zvířete. V jiné vesnici, ale už úplně v horách, koluje téměř stejná anekdota, ale už z jiné sféry. V celé vesnici je jen jeden pes, Lendak; nemohou si dovolit takový zbytečný přepych, jako je pes. A tu ve škole učitel ukazuje obrázky zvířat a ptá se, jak se zvíře jmenuje. Kráva, kuň, beran byli uhádnuti bez nesnází, ale při obrázku psa se ozvalo nadšení a volání: Lendak! Tak musil asi Noe učit po východu z archy lidi, že hrochovi se má vůbec říkat hroch a ne Oříšek, jak si to zvykli za plavby.

Za zimních večerů, kdy s hor vane vítr se sněhem, vyšívají si revučky ženy rukávy a čepce, ručníky a ubrusy, opakuje nebo pozměňující prastaré vzory. My, příchozí, vidíme špatně, jak k nim přichází a odchází móda, ostatně ony nám odplácejí stejným. „Vám je dobře,“ povídají vesnické stařeny, pohlížeje na sportovně oblečené Pražáky, „u vás se nosí pořád jedno, ale u nás se všechno mění. Dříve bývaly vyšívky bílé a teď se začaly dělat červené, a žádné děvče si staré nevezme na sebe.“ Je z toho vzájemné překvapení, že ani zde, ani tam není stálosti a „všechno teče“, jak kdysi tvrdil Heraklit. Na vesnici snad to je do značné míry tvůrčí potřeba, touha vyjevit na kousku plátna pomocí nití a jehly zásobu duševní síly, jež je dána přírodou. Snad... snad je v tom však také něco jiného.

Dynastie Salzmanna a její úpadek.

Vesnice, ve které skutečně žije Salzmann,* vypadá pustě a smutně za parného poledne. Aby se našel, k tomu skutečně bylo třeba všech těch poučení a vysvětlivek, které nám tak ochotně dali jeho bývalí spoluobčané ve vsi, kde žil původně. Podle toho, co se mohlo vyvodit ze spěšných a zmatečných vyprávění, i z toho, co jsem pak viděla, má náš malíř daleko do vzorného občana i té maličké obce, a přece se nikdy z přítomných nevyslovil o něm hanlivě; naopak všichni vědomě zdůrazňovali jeho umělecké hodnoty, jež jaksi vykupovaly všechno ostatní: „Takový malíř, takový malíř už není. Vždyť i jeho otec a bratr malovali, jenom že bratr — ten měl do něho daleko.“

Uličkou, která spíše připomíná pěšinu, točící se mezi stržemi, vystupujeme k chalupě, kterou nám ukázali. Na zaklepaní odpovídá mlčení, lenivý čas po obědě napomáhá obecnému spánku. Kdyby nebylo sousedů, kteří se sběhli a ujistovali, že Salzmann je doma, nebyli bychom se odvážili dobývat se do tohoto mlčícího domku se zavřenými dveřmi a zataženými okny. Ale i tentokrát se osvědčilo: klepejte a bude vám otevřeno. Kdosi nazvedl záclonu, někde skříply dveře a na prahu se objevil rozčuchaný polosvlečený muž; to byl Salzmann. Co se pak naskytlo očím, předstihlo všechno očekávání; bylo si to ostatně možno ujasnit teprve tehdy, když si oči navykly na pološero v jizbě. Neveliká místnost, která tvořila celý příbytek, byla zařizena primitivním nábytkem, mezi kterým je nápadný veliký pracovní stůl s deskou z nebarvených prken a v rohu veliká postel s barevnými poduškami a peřinami. Na stole leží v nepořádku barvy, prkynka, sklo a štetce, v posteli mladá, polonahá žena. Něco podobného co do atmosféry jsem viděla jen v chudých pařížských ateliérech neúspěšných malířů. Je v tom jakýsi ledabylý protest, kterým trpí hlavně sám jeho původce. Tak se končí umělecká dynastie Salzmanna, na které možno sledovat vývoj lidového malířství na skle.

Jde o to, že nejen otec, nýbrž i strýc a děd našeho Salzmanna byli malíři, kteří užívali skla jako hlavního materiálu. Nejstarší z nich, Ferdinand, přišel na Slovensko z Durynska a usadil se v Kučisdorfu, kde byl hajným. Páni ho asi přeložili z navyklého místa na cizí, kam však přinesl s sebou své sympatie a zvyky. Proč vyvolil pro své umělecké cviky právě sklo, těžko říci, jako je vůbec těžko určit vnitřní sympatie a záliby. Doba právě tak jako to, co viděl v zámku, mohly jej uvést na tuto cestu, na kterou jej kromě toho hnal vlastní vnitřní pud. Nesporně byl uměleckou povahou, jak svědčí věci, které po něm zůstaly v okolních vesnicích. Jeho nadání bylo veliké, jinak by stěží je byl mohl odevzdat svým synům a vnukům, ale jako šlechtická modrá, tak i umělecká krev degeneruje. Ačkoli spoluobčané věří, že poslední ze Salzmanna

— Alexandr — je nejlepší malíř, musíme říci, že ve skutečnosti je spíše zajímavý řemeslník.

Tři typy lidových umělců.

A. Salzmann není ovšem nic jiného než lidový profesionál a vesnický bohém, což vnitřně souvisí navzájem. Také jeho oficiální řemeslo je malířské — malba vývěsních štítů, domů, a jen na objednávku obrázků na skle. Ty pokládá za nejvyšší žánr, ale přec jen přistupuje k nim výlučně s komerčního hlediska. Ukáže zákazníkovi náčrtek nebo předlohu (pro tuto kresbu na průsvitném papíru těžko naléztí příslušný název) a ptá se, chce-li obrázek za 50, 100 nebo 200 Kč, vysvětlí, že cena závisí na důkladnosti práce a také na tom, bude-li mít obrázek květinový rámeček nebo bude jen namalován na obyčejném pozadí; s květinami je to ovšem lepší, vypadá to bohatěji a vůbec je to hezčí, když na obrazu není žádné volné místo. Jsou tedy zřejmy všechny prvky obchodu až po vychalování vlastního zboží. To je, abych tak řekla, úpadkový typ nejen lidového, ale vůbec každého malíře.

Jaký je rozdíl proti jiným typům lidových malířů, s nimiž jsem měla příležitost se setkat. Nejvzácnější svého druhu je ovšem starý Růžička z Moravy. Ten člověk vlastně neviděl v životě opravdového obrazu a nedělá celý život nic jiného než pomalovává nádoby a maluje obrázky na skle; v podstatě se to rovná vůbec vynálezu malířství primitivním člověkem. Je-li Salzmann profesionál, pak Růžička je ovládnut duchem, který jej žene po celé desítky let před sebou; nevede obchod obrázky, o peněžní stránku se téměř nezajímá, nýbrž je u věčném tvůrčím vytržení. K malířství se utíká od života a práce. „Mám rád zimu, to se nemusí chodit mnoho ven a člověk může pořád malovat,“ přiznává se. Kromě toho má pevnou víru, že dělá tak, jak se to má dělat. Na otázku, podle čeho maloval Janošika s chlapci, odpovídá jasně a bez váhání: podle skutečnosti. Fantasie, myšlenka a skutečnost jsou mu jedno, jimi dokazuje tento svérázný Descartes umění svou existenci. Je zřejmo, že u něho nemůže být tří peněžních tarifů za zobrazení jedné a téže věci, protože on dělá vždy všechno nejlepším způsobem, opíraje se jen o milovanou přírodu. Proto se může nazvat právem realistou v nejlepším slova smyslu.

Třetí a zase jiný typ lidového malíře je Landsfeld, o kterém jsem již mluvila. Když se zamyslím nad tím člověkem, kterého jsem viděla v životě jen několik hodin, pak mi vystává před očima vždy starý mistr, člen cechu, svědomitý pracovník a dobrý otec rodiny; povaha, která nikdy nevzbuzovala pochyb u sousedů a známých, ale ve skutečnosti je plna složitých otázek. Landsfeld je ovšem lidovým umělcem jen podle přesvědčení a z vnitřní disciplíny — na umělce toho druhu příliš mnoho ví a příliš daleko dospěl. Kdyby chtěl, mohl by učinit ještě krok a stát se malířem vůbec, ale přesvědčení a víra ve vlastní poslání mu to nedovoluje. Ze všech tří je jako umělec nejméně šťasten, kdežto jeho lidský život je nejúhlednější. Tento lidový Chardin nanáší na dřevo a sklo veselé květiny, ptáčky a motýlky, jejich domky, pohlížeje unaveným, smutným okem na svět a neodhaluje až do konce své myšlenky.

U mé dobré přítelkyně Anci.

Snad se ještě některý z čtenářů pamatuje na Ancu Jaburovou, karpatoruskou lidovou zpěvačku, kterou přivezli loni do Prahy, aby zpívala ve Slovanském ústavě. Pro ty, koho toto skromné jméno na sebe neupozornilo nebo jim uklouzlo, zopakují v několika slovech její osudy. Anci je nesporně výjimečně nadaná samorostlá dívka, jež vyšla z prostředí, kde už pouhá gramotnost je vysokým kulturním stupněm. Její láska k rodné písni, poetická schopnost nové tvorby upou-

* V době, kdy byly následující řádky napsány, došla mne zpráva o jeho úmrtí.

taly na sebe pozornost badatelů v oboru podkarpatoruského folkloru. Ale je pozoruhodná nejen tím, že zná několik jazyků (kromě svého nářečí ruský, český a maďarský), že neznajíc nic o prosodii, píše verše, ale také jako člověk velké morální síly, schopný bojovat se ztrnulostí vesnických ústáleností, odpovídajících skutečnosti pozdního středověku. Její osobní život se omezil na jediné duševní drama — nemožnost žít s milovaným člověkem, protože jeho rodiče, podle místní představy dosti zámožní, nechťi dovolit sňatek s chudou dívkou. Byť to bylo sebe podivnější, přece i v dnešní době bývají taková dramata, konstruovaná cele na předsudcích a konvenčnostech, k jejichž překročení a rozbití lidé nemají síly. Ancině ženichu stačila odvaha, opustit vesnici a odejet pracovat za hranice, ale neměl dosti statečnosti, aby založil ve svém domově novou šťastnou rodinu. Jak nemoderní je toto chování, právě tak málo se podobá všemu, co vidíme kolem sebe, také její nekonečná věrnost a pevnost — svod lepšího života, nabídnutý jinými ženichy, přechází mimo ni, aniž se dotkne jejích citů.

Několik setkání v Praze za jejího krátkého pobytu a několik dopisů sblížilo mne s touto dívkou, která hltała vášnivě kulturu ve všech podobách, ať už to je kniha, hudba nebo obraz, které se po prvé v životě vyskytly na její cestě. Pohlížeje na ni, vzpomínala jsem si stále na úvahu jednoho ředitele musea, který mívá často příležitost hovořit s dělnickými i jinými exkursemi a který mi vykládal, jaká morální síla je skryta v lidech, kteří nenabýli systematického vzdělání a jak by mnozí z nich mohli za příznivých okolností předstihnouti mnohé vzdělané tupce, do kterých se k vůli diplomu vtoulkala věda pomocí učitelů, repetitorů a peněz.

Za nynější organisace společnosti se poctivá duševní práce nikdy nevyplácí, protože ve skutečnosti by se musilo platit nikoli za viditelné výsledky (kniha, obraz, symfonii), ale za onu vykonanou cestu, která je předcházela. Při takové příležitosti vzniká protiklad, který bije do očí i nezavěšenému člověku — kýčar ve vědě i v umění je hmotně ve výhodnějším postavení než skutečný učenec a umělec. Tato situace trvá už tak dlouho, že společnost začíná pokládat za zcela normální, aby i vysoce kvalifikovaný duševní pracovník byl v horším materiálním postavení než tak zvaný praktik. Ale vše má své meze, a slyšíme-li, že skutečný vědec nebo umělec byl nucen opustit svou práci, která může být prospěšná lidstvu, a jít k vůli kousku chleba za nočního hlídače, pak nás to jistě při nejmenším nepříjemně překvapuje.

A právě tato mez, vytčená určitou lidskou normou, byla překročena v životě Ancině. V jejím případě nemůže být ani řeči za našich poměrů o životě, věnovaném cele duchovým potřebám nebo tvorbě; dokonce i ráda připustím, že takový život, kdyby spadl jako v pohádce s nebe k nohám naší vesnické samorostlé umělkyně, mohl by míti zhoubný vliv na její duši. My všichni, zejména však lidé bez školní tradice, souvisíme ve své tvorbě s vlastním prostředím a podmínkami a tu musí mít nesporně svůj vliv, když se od nich odtrhneme. Kromě toho máme několik dosti názorných příkladů spisovatelů a básníků z lidu, kteří dosáhli vysokých literárních a uměleckých hodnot, aniž se při tom přestali zabývat svou hlavní specialitou. Je nás tedy daleka myšlenka a přání přebudovávat sociální postavení Ancino, a zlo, překračující zmíněné meze, nevězí v něm. Lidské a zdravotní poměry, ve kterých žije jako většina obyvatelstva její vsi, jsou takové, že se musí pokládat za nepřipustné ve společnosti, jež přiznává svým spoluobčanům lidskou důstojnost.

Obec, o které zde mluvíme, není ještě skutečná Podkarpatská Rus; leží na území Slovenska, ale obyvatelstvo je podkarpatoruské. Byl jasný nedělní den, když jsme vyjeli z městečka Humenného. Na silnicích se vesele prášilo za povozy,

vracejícími se z trhů; ve vesnicích stály na všech záhybech hloučky prozpěvující a někdy i tancující mládeže. Droboučká děvčátka v širokanských naškrobených sukních tančila v chorovodu jako z baletu. Čím dále, tím méně bylo lidových krojů, a vesnice připomínaly ruský jih. U cíle naší jízdy hnali právě domů stádo, krávy uskakovaly stranou a jedna z nich upadla — „nemocná“, vysvětlovali hoši. Neznáme přesné adresy Anciny, ale hned se najde dosti dobrovolných vůdců, kteří nás vedou doprostřed vsi, táhnoucí se jako jedna ulice podél říčky. Tu stojí stranou několik domků, tvořících jakousi postranní uličku, vedoucí do polí. Zde jsme. Otevřená vrata, dvůr, kde všechen dobytek tvoří několik slepic, a posléze tmavý vchod do domu. Venku je již téměř tma, ale v chatě ještě nerozsvěcují a celá neveliká jizba je osvětlena jen plamenem z hořící peci. Dřevěný, nenatřený stůl, kolem stejné lavice a dvě postele nejen bez prádla a peřin, ale i bez obyčejného slamníku; na holá prkna je hozeno trošičku slámy, a je-li v noci zima, musí se přikrýt šatstvem. Ale každý, i ten nejchudší, i ten nejprimitivnější člověk, potřebuje přepychu, který by alespoň trochu zjasnil jeho život. Byl i zde v této tmavé díře v podobě dvou jarmarečních obrazů svatých a několika pestrých talířků, pověšených nad stolem.

Říci, že nás přivítali s radostí, bylo by málo, přivítali nás nadšeně, jako lidi z jiné planety. Pohostinnost pochází od slova pohostiti, a to bývá zvlášť na vesnici pravidlem, kterého se přísně dbá, ale ti lidé nemohli postavit na stůl nic jiného než kus svého černého chleba, za který se však styděli před měšťany. Po dlouhých úradách se našlo ještě několik vajec, které tvořily zřejmě jediné potravinové zásoby. Odmítnout znamená urazit, sníst znamená vzít to těm dobrým lidem, a nabídnout peníze, to také není možno. Východiško bylo na štěstí nalezeno v pozvání tamního pravoslavného kněze, který nás vzal všechny k sobě i s Ancí.

Každý, kdo byl na vesnici, ví, že dům kněze, i když nevyčníká přepychem, přece mívá v každém případě známku alespoň určitého blahobytu. Když jsem viděla, jak žijí farníci, zajímalo mne podívat se, co mohou dát svému duchovnímu pastýři, nebo položíme-li otázku jinak, co on dovede od nich dostat. Řekneme rovnou, že pravoslavný kněz této obce není zde výjimkou, ba dokonce ani nemá vlastního domku a hospodářství. Má najmutu polovinu chaty, kde si vede sám domácnost, spí, čte a dokonce dovede i přijmout hosty. Nechci nikterak načrtávat toho muže jako nějakého hrdinu, v našem případě je zajímavý jen jako příklad a důkaz hmotné úrovně obyvatelů této vesnice.

Před dílem mrtvého lidového mistra.

Zanechme však těchto úvah, jež nás beztak zavedly dosti daleko od vytčeného tématu. Naše cesta spěje ke konci. Ještě několik vět a naše vyprávění bude skončeno a vydáme se na zpáteční cestu.

Vše, co jsme dosud vyprávěli, týkalo se téměř výhradně živých lidových umělců, což je pochopitelné, neboť cílem našeho putování bylo nalézt, kdo stále ještě tvoří, zůstávající věrni své zvláštní tradici. Ale jako nějakou poslední tečku chtěli bychom postavit vzpomínku na naprosto pohádkové dílo mrtvého již lidového malíře nebo možná celé skupiny. Máme na mysli malbu v dřevěném uniatském kostelíku, jenž je díky neobyčejné horlivosti ředitele dra Poláka výborně zachován v zahradě košického musea. Téměř všechny chrámy, které se navštěvují jako pokladnice umění, ať u nás či ve Francii, Itálii a jiných zemích, jsou skoro bez výjimky díly velkých umělců. Jsou to, abych tak řekla, vrcholky toho, co vytvářely umělecké školy nebo epochy, kdežto košický kostelík je dokumentem každodenního a běžného umění. Časově možno jej zařadit na rozhraní 18. a 19. století, to jest

do doby, kdy oficiálně se uznává velký pokles lidového umění; celé jeho provedení bylo zřejmě v rukou řemeslníků a diletantů, kteří vyjadřovali myšlení a citění svého přímého prostředí, z čehož vyplývá neobyčejná svěžest a jakási životní přirozenost všeho, co vyšlo z jejich rukou. Těžko říci, zda ti lidé věděli něco o vysokém umění a zda je někdy viděli, ale ideje i formy dobyté předešlými generacemi odrážejí se vždy v tvorbě dědiců; není tedy divu, že určité dobové prvky nalézáme i u těchto lidových malířů. Kouzlo tohoto chrámu, který se rovná svým rozměrem větší světlici, spočívá jak v naivnosti kresby, tak i ve svěžím koloritu, který zde hraje nejen na obrazech, ale i na výzdobě stropu, oltářních stěn a různých sloupků a okenic. Poslední soud, výjevy z nového zákona; obrazy svatých jsou kolem dokola, jsou namalovány přímo na stěnu nebo na ni pověšeny. Pravoslavný a uniatský kostel má mnohem přísnější řád pro umístění svatých obrazů než katolický, proto celá tato malba se zdá být jaksi souvislou a ucelenou; není tu proto oně přečpanosti, jakou zpravidla pozorujeme v dnešních kostelích, kde jsou všude postaveny všelijaké vázičky s umělými i pravými květinami, kde jsou prostřeny vyšívání dečky a pověšeny nejubožejší barvotisky. Chrám, dokud s ním byl spojen lid, byl nejen školou a studnicí náboženských a etických zážitků, nýbrž i místem, kde vznikaly pojmy estetické, rozšiřované později i v soukromém životě.

Dnes si lid tvoří snad i v nezapadlejší vesnici představu o jiném, vznešenějším, krásnějším životě podle vulgárnosti fadés tuzemských i cizozemských filmů; tehdy bylo vše ztělesněno v naivně rajských malbách tohoto kostelíka. Nepatřím k těm, kdo chtějí stůj co stůj spotřebovat zlatou dobu minulosti, ale nemohu se bezvýhradně nadchnouti ani pro dnešek; zdá se mi na příklad, že se nějak schválně snažíme zapomenout a odhodit všechny své morální předky a roztrhnouti spojky se vším, co se nehodí do našeho časového a módního programu. Zvláště nápadným se mi to zdálo před dílem navždy anonymních lidových malířů, kteří prostě a jednoduše vtělili svůj sen o ideálním světě v konvenční a přísnou formu svatých obrazů. Podobný, krásný a při tom očistující dojem jsem měla z vysokého umění jen z tvorby Fra Angelica ve florentském klášteře, protože se zdá, že tu i tam mluví skromný genius, rostoucí z mas a pro ně tvořící.

dopisy

K článku o Ostrčilovi

Vážený pane redaktore,

k článku Bedřicha Bělohávka v X. čísle Přítomnosti, v němž se dotýká hrubě a nespravedlivě bratrovy opery „Hipolyta“, dovoluji si konstatovati:

Bělohávek se narodil roku 1902 v Pisku. Bylo mu tedy roku 1917, kdy se Hipolyta naposledy hrála, 15 let. Slyšel-li ji vůbec, slyšel ji jako patnáctiletý hoch a to před šestnácti lety, a opovažuje se hanobit dílo několikaletého poctivého úsilí umělce, ba dotýkati se i jeho cti. Hudební části zpěvohry znáti nemůže. Soudí snad o ní podle textu? Nuže, zde stručný obsah:

Do prostého děvčete z lidu se zamiluje šlechtic-krasoduch, padovský prefekt Alessandro. Dá peníze otci dívčinu, milovníku skleníčky, odvede dívku do zámku, kde ji obklopí přepý-

chem a trápí sonety a madrigaly, které na ni skládá. Prostě a upřímně děvče, celé nešťastné z prefektových básní, z neko- nečného strojení, převlékání, česání, manikury a slavností, smluví se konečně s kamarádkou, přestrojí se za pastevce a uteče k pastýřům do hor. Těm Hipolyta, za hochu převlečená, namluví, že musila utéci z města pro vraždu jakéhosi žida, kterou si vymyslela. Zamiluje se, a tentokráte doopravdy, do jednoho z mladých pastýřů, Castracana, a stane se konečně jeho ženou, když Castracano, zprvu ji odmítající, v rozhod- ném okamžiku za ni nasadí život, vydává se sám za vraha židova před prefektem a jeho přáteli, kteří Hipolitu stíhají. Ušlechtilý prefekt kapituluje před velkou láskou dvou pro- stých srdcí a dá Hipolytě i Castracanovi velkodušně svobodu.

Kde je tu, prosím, „přímé zesměšňování vyššího a duchov- nějšího pojmání života“, jak o tom píše Bělohávek?

Každému soudnému a rozumnému člověku je jasné, že no- vela Hewlettova, jež je podkladem libretta, je oslavou prav- divé a přirozené lásky a jejího vítězství, a že má smysl hlu- boce lidský a mravný. Právě pro svou vnitřní pravdivost, vyslovenou s velkým půvabem i s jemnou ironií, patří tato klasická novela ke skvostům anglického novoromantického písemnictví. Libreto, ač ovšem nedostihuje básnické krásy své předlohy, a ač má kazy a vady, v podstatě předloze ne- ubližuje, omezivši se na její dramatické přepracování.

Bělohávek převrátil vzhůru nohama skutečný smysl, ducha a podstatu díla čistého, cudného a jemného; tolik co do textu. O hudbě nemá práva mluvit, nezná je. Z čeho pramení jeho urážky a ničím nedoložená nařknutí? Nevím a nechci vědět. Soudit o hudbě bratrově může každý, kdo jí zná, co mu libo; ale psát o hrubě vypočítavosti nesmí ani Bělohávek, ani ni- kdo jiný. Také další insinuace jsou stejně zdůvodněné. Za vál- ky bylo ovšem duchovní úsilí národa veliké a vysoko zamě- řené. Byl jsem při tom já i bratr, což ví celá veřejnost. Ve- řejnost neví, že by byl při tom býval Bělohávek. Kdo je Bělo- hávek? Nevím. Ale podle toho, co napsal ve Vašem listě, ne- mohu říci, že je gentleman.

Článek Bělohávkův hájí režim Ostrčilův. Soudím, že Ostrčilovi není zapotřebí, aby jej kdokoliv hájil snižováním a špiněním práce a cti jiných. Bratr sám, jako každý slušný a nezaujatý člověk uznává a cení po zásluze bez Bělohávků dobré stránky Ostrčilova režimu. Ani veřejně, ani tajně nic proti tomuto režimu nepodniká, třeba nepatří mezi jeho favo- rity. Uváděl-li dr. Nikolau bratrovu „Hipolytu“ ve své kam- pani proti Ostrčilovi, učinil tak samozřejmě bez bratrova vě- domí, což snad ani nemusím připomínati.

Slušný a hrdý člověk nechodí tam, kde ho rádi nevitají. Nikoho o nic neprosí. Ale také proti nikomu neintrujuje a ni- koho nešpiní. Chce jen pracovat a tvořit podle svých sil a schopností. Nenávidím neplodné novinářské tahanice. Ale vše- cko má své meze. Přes všecek svůj odpor k práci tohoto druhu myslím, že je nutno veřejně okřiknouti nespravedlivého a zaujatého umělce, který — v listě seriosním — veřejně snižuje poctivou práci. Nutno tak učiniti v zájmu veřejné mravnosti.

Očekávám, že i tomuto listu popřejete místa ve svém časo- pise podle zásady parity.

Jsem s projevem upřímné úcty Váš

Petr Kríčka.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačící stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner. Brno-Ceška 16